

EUROPEJSKA STRATEGIA NA RZECZ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA XXI WIEK

stawianie czoła
wyzwaniom
dzięki przestrzeganiu
zaleceń

Niniejsza publikacja oparta jest na **Zaleceniu Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Strategii na rzecz europejskiego dziedzictwa kulturowego na XXI wiek (CM/Rec(2017)1)**
(Przyjętego przez Komitet Ministrów dnia 22 lutego 2017 r. na 1278. posiedzeniu zastępców ministrów)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

© Rada Europy, maj 2018 r.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie materiałów dozwolone pod warunkiem podania źródła, chyba że określono inaczej. Żadna część niniejszej publikacji nie może być tłumaczona, powielana ani przekazywana w celach komercyjnych, w żadnej formie ani żadnymi metodami, czy to elektronicznymi (CD-ROM, Internet itp.), czy też mechanicznymi, w tym poprzez kopiowanie, nagrywanie, ani za pośrednictwem jakichkolwiek systemów przechowywania lub pozyskiwania danych, bez uprzedniej pisemnej zgody Sekretariatu ds. Kultury i Dziedzictwa Kulturowego, Dyrekcja Generalna ds. Demokracji, Rada Europy (e-mail: Strategy21@coe.int)

Okładka, opracowanie graficzne i identyfikacja wizualna:

© Rada Europy (opracowane przez Banian ICT na potrzeby Strategii 21 Rady Europy)

Spis treści

Zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Europejskiej strategii na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek.....	1
Załącznik do Zalecenia CM/Rec(2017)1	4
PRZEDMOWA.....	4
I. RAMY OGÓLNE	7
II. ZAKRES	8
III. CELE I ZADANIA.....	9
IV. TRZY PRIORYTETOWE KOMPONENTY I CZTERY RODZAJE POWIĄZAŃ (OBSZARY ZBIEŻNOŚCI).....	9
V. ZOBOWIĄZANIA	10
VI. TREŚĆ I WDRAŻANIE	10
VII. POWIĄZANIA: OBSZARY ZBIEŻNOŚCI.....	10
VIII. PROCEDURA OCENY	11
VI.I KOMPONENT SPOŁECZNY (S)	14
VI.II KOMPONENT „ROZWÓJ TERYTORIALNY I GOSPODARCZY” (D).....	25
VI.III KOMPONENT „WIEDZA I EDUKACJA” (K)	35
ZAŁĄCZNIK A	46
ZAŁĄCZNIK B	54
1. KOMPONENT SPOŁECZNY	54
2. KOMPONENT „ROZWÓJ TERYTORIALNY I GOSPODARCZY”.....	61
3. KOMPONENT „WIEDZA I EDUKACJA”.....	67

Zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Europejskiej strategii na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek

(Przyjęte przez Komitet Ministrów 22 lutego 2017 r. na 1278. posiedzeniu zastępców ministrów)

Komitet Ministrów Rady Europy zgodnie z postanowieniami art. 15 pkt b Statutu Rady Europy, zważywszy, że celem Rady Europy jest dążenie do większej jedności pomiędzy jej członkami oraz że cel ten może zostać osiągnięty w szczególności poprzez wspólne działania w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego;

uwzględniając pionierskie działania Rady Europy w obszarze dziedzictwa kulturowego, a w szczególności Europejski Rok Dziedzictwa Architektonicznego, zorganizowany w roku 1975 i zakończony podpisaniem Europejskiej karty dziedzictwa architektonicznego (Karta amsterdamska), który przyczynił się – na skalę ogónoeuropejską – do zwiększenia poziomu świadomości dotyczącej znaczenia dziedzictwa oraz do wprowadzania zintegrowanych polityk w zakresie dziedzictwa we wszystkich państwach członkowskich;

uznając niezastąpiony wkład ekspertów z dziedziny dziedzictwa, widoczny w wielu konwencjach, za których wdrażanie i monitorowanie odpowiedzialne są państwa członkowskie Rady Europy we współpracy z właściwymi interesariuszami, a mianowicie w:

- Europejskiej konwencji kulturalnej (ETS nr 18), podpisanej w Paryżu 19 grudnia 1954 r.;
- Konwencji o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (ETS nr 121), podpisanej w Grenadzie 3 października 1985 r.;
- Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (zmienionej) (ETS nr 143), podpisanej w Valletcie 16 stycznia 1992 r.;
- Europejskiej konwencji krajobrazowej (ETS nr 176), podpisanej we Florencji 20 października 2000 r.;
- Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (CETS nr 199), podpisanej w Faro 27 października 2005 r.;

podkreślając wkład tych konwencji w ustanowienie podstawowych ram odniesienia dla polityk krajowych w obszarze dziedzictwa kulturowego;

w przekonaniu, że ochrona, zachowanie, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego pomagają w budowaniu bardziej otwartych i bardziej sprawiedliwych społeczeństw, w oparciu o zasady, które stanowią wspólne dziedzictwo narodów Europy;

w przekonaniu, że polityki dotyczące dziedzictwa przyczyniają się do poprawy warunków oraz jakości życia Europejczyków oraz odgrywają ważną rolę w umacnianiu tkanki społecznej i rozwoju gospodarczego;

podkreślając, że zarządzanie dziedzictwem kulturowym z pełnym poszanowaniem zasad demokracji i praw człowieka jest wyzwaniem dotyczącym wszystkich społeczeństw w całej

Europie, a także na całym świecie, oraz że stosowanie podejścia ogółouropejskiego może zwiększyć spójność oraz skuteczność środków, które mają być wdrażane na poziomie krajowym w każdym państwie członkowskim;

z zamiarem kontynuowania działań określonych w deklaracji z Namur, przyjętej na 6. konferencji ministrów europejskich odpowiedzialnych za dziedzictwo kulturowe (Namur, 23–24 kwietnia 2015 r.);

przypominając końcową deklarację 10. konferencji ministrów kultury Rady Europy (Moskwa, kwiecień 2013 r.), która potwierdziła rolę Rady Europy jako odgrywającej kluczową rolę, ogółouropejskiej organizacji działającej w obszarze kultury;

mając świadomość decydującego wkładu innych organizacji międzynarodowych, a w szczególności UNESCO, w ochronę, zabezpieczanie, zachowywanie i rozwój dziedzictwa, oraz przyjmując z zadowoleniem inicjatywę Komisji Europejskiej¹ w sprawie ogłoszenia roku 2018 Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego;

zauważając, że dziedzictwo kulturowe jest podstawowym filarem kultury oraz że obydwie te obszary stoją w obliczu wspólnych wyzwań;

zważywszy, że zasoby budżetowe oraz ludzkie, zarówno na poziomie europejskim, jak i na poziomie niektórych państw członkowskich, są coraz częściej niewystarczające, by zapewnić konserwację i renowację dziedzictwa europejskiego, a tym samym zapewnić możliwość przekazania go w spuściznie przyszłym pokoleniom;

uwzględniając Europejską strategię na rzecz dziedzictwa na XXI wiek, sporządzoną na podstawie wniosków ministrów europejskich odpowiedzialnych za dziedzictwo kulturowe przez Komitet Sterujący ds. Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu (CDCPP), a także uznając jej znaczenie i wartość dla wszystkich państw członkowskich oraz państw nieczłonkowskich będących stronami Europejskiej konwencji kulturalnej;

zauważając, że jedną z głównych cech Strategii jest wymiana praktyk oraz konkretnych doświadczeń pomiędzy państwami członkowskimi, co pozwala im czerpać inspirację z działań podejmowanych przez innych w celu usprawnienia wdrażania strategii,

1. zaleca, by rządy państw członkowskich:

- a. przyjęły i wdrożyły strategię dołączoną do niniejszego zalecenia, na odpowiednich szczeblach władzy, zgodnie z przepisami i praktykami obowiązującymi i stosowanymi w ich państwach;
- b. szeroko rozpowszechniały strategię wśród podmiotów rządowych oraz pozarządowych, władz lokalnych i regionalnych, profesjonalistów i lokalnych stowarzyszeń oraz wśród społeczeństwa obywatelskiego, a także by zachęcały te podmioty i osoby do odgrywania aktywnej roli w promowaniu skutecznego wdrażania strategii oraz osiągnięciu jej celów;
- c. wykorzystywały, odpowiednio do sytuacji, przykłady najlepszych praktyk rejestrowane i uaktualniane w systemie HEREIN;
- d. zapewniały podejmowanie działań identyfikowanych na podstawie procesu oceny, co stanowi integralny element strategii oraz procesu jej wdrażania;

2. zachęca państwa będące stronami Europejskiej konwencji kulturalnej, które nie są

¹ Ustęp ten można także zredagować następująco: oraz przyjmując z zadowoleniem decyzję Rady oraz Parlamentu Europejskiego w sprawie ogłoszenia roku 2018 Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego.

członkami Rady Europy, do traktowania Strategii jako dokumentu referencyjnego oraz do uwzględniania jej postanowień zgodnie z własnym systemem prawnym oraz własnymi praktykami;

3. z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji Europejskiej w sprawie ogłoszenia roku 2018 Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego oraz zachęca do tworzenia efektu synergii w związku z wdrażaniem niniejszej Strategii.

Załącznik do Zalecenia CM/Rec(2017)1

PRZEDMOWA

Europejska strategia na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek powinna być postrzegana w kontekście zmian, które zachodzą od pewnego czasu w koncepcji dziedzictwa, głęboko zakorzenionej w historii Europy, ze szczególnym uwzględnieniem XVIII i XIX w. Wskazane może być odniesienie się do pewnych kamieni milowych w wielowątkowej historii tej koncepcji oraz w historii polityk w zakresie dziedzictwa, które odzwierciedlają zarówno wspólne trendy, jak i wyraźne różnice pomiędzy poszczególnymi krajami Europy, wynikające ze szczególnej sytuacji każdego państwa oraz z jego związków z dziedzictwem i historią.

Jako spuścizna wartości wyznawanych w starożytności, odkrytych na nowo i przywróconych w epokach Renesansu i Oświecenia, zwłaszcza dzięki tradycjom rzymskim i papieskim, ochrona dziedzictwa wkroczyła do sfery publicznej, religijnej i prywatnej, stawiając sobie za cel zachowanie zabytków materialnych, rytuałów i śladów przeszłości i przekazanie ich przyszłym pokoleniom. Od XVII wieku uczeni „antykwariusze” z całej Europy gromadzili kolekcje wszelkiego rodzaju przedmiotów, tworzyli pierwsze muzea oraz powoływali do istnienia towarzystwa naukowe. Niektóre państwa, takie jak Szwecja, wprowadziły wówczas oficjalne instrukcje w tym zakresie. Rewolucja francuska, wraz ze wszystkimi swoimi sprzecznościami – przyniosła bowiem zarówno zniszczenie, jak i ochronę – oraz z całym swoim zamętem, nie wyłączając przypadków grabieży w następstwie upaństwowienia własności, była punktem zwrotnym.

Doprowadziła bowiem do zaangażowania się w cały proces intelektualistów. W 1799 r. Johann Wolfgang Goethe nawiązał do koncepcji własności zbiorowej oraz ochrony dziedzictwa: „Wszystkie dzieła sztuki należą do całej ludzkości, a ich posiadanie wiąże się z obowiązkiem dbania o ich zachowanie”². W roku 1825 Wiktor Hugo napisał w swoim pamflecie *Wojna z wandalami*: „Na charakter budowli składają się dwie rzeczy: jej użyteczność oraz jej piękno. Jej użyteczność należy do właściciela, natomiast jej piękno należy do całego świata. Niszczenie go stanowi zatem nadużycie”³. W niektórych krajach otwarto publicznie dostępne muzea sztuki, nauki i technologii, będące owocami epoki Oświecenia. We Francji ów proces instytucjonalizacji, zmierzający do upaństwowienia własności, miał także cele edukacyjne.

W XIX w. w Europie podzielonej na wrogie sobie narody ruchy nacjonalistyczne, a następnie rewolucje roku 1848 dążyły do uzasadnienia istnienia państw oraz wzmocnienia ich pozycji, przy czym niektóre z tych państw dopiero powstawały, podczas gdy inne stały w obliczu różnych zagrożeń. Zaczęto szukać swojej tożsamości w przeszłości. Nastąpiło stopniowe przejście od koncepcji monumentu upamiętniającego pewną osobę lub wydarzenie (od łacińskiego *monumentum* – ‘obiekt upamiętniający’, od czasownika *monere* – ‘przypominać’) do koncepcji monumentu posiadającego wartość historyczną i artystyczną. W całej Europie zaczęły kształtować się podstawy polityki dotyczącej dziedzictwa narodowego. Sporządzano listy oraz ustanawiano prawa, które coraz dokładniej określały metody ochrony, konserwacji oraz wzmocnienia dziedzictwa.

² J.W. von Goethe, *Propylaen. Eine periodische Schrift*, Tybinga 1799, cyt. za: A. Swenson, *The rise of heritage. Preserving the past in France, Germany and England, 1789–1914*, Cambridge University Press 2013, s. 278.

³ V. Hugo, *Sur la destruction des monuments en France* (1825), dans : *Guerre aux démolisseurs, Revue des deux mondes*, t. 5 (1832), s. 607–622.

Na początku XX w. Austriak Alois Riegl zaproponował typologię zabytków opierającą się na szeregu wartości, które im przypisywał. Podkreślał on koncepcje ochrony, konserwacji i renowacji. Zasady te zostały później uwzględnione w przepisach krajowych wszystkich państw europejskich i stanowią spuściznę, z której korzystają państwa członkowskie Rady Europy.

W 1931 r. 1. Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków, który odbył się w Atenach, przyjął kartę założycielską (Karta ateńska), która potwierdzała zasady sformułowane przez Riegla. Zalecano w niej, by zabytki wykorzystywane były z poszanowaniem ich wartości historycznej bądź artystycznej, a także by wszelkie plany rozwojowe poświęcały szczególną uwagę zabytkom oraz ich otoczeniu. W Karcie podkreślano także znaczenie współpracy pomiędzy opiekunami zabytków, architektami i naukowcami, a także zachęcano do podejmowania współpracy międzynarodowej, co w obszarze „dziedzictwa artystycznego i archeologicznego” było czymś zupełnie nowym. Specyfika okresu powojennego oraz prace prowadzone przez UNESCO na rzecz ocalenia najcenniejszych miejsc na całym świecie skłoniły tych specjalistów oraz ich następców do powołania, na podstawie propozycji UNESCO, Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS). Doszło do tego na 2. Międzynarodowym Kongresie Architektów i Techników Zabytków, który odbył się w Wenecji w 1964 r. Na Kongresie tym przyjęto 13 uchwał. Pierwszą z nich była Międzynarodowa Karta konserwacji i restauracji zabytków i miejsc historycznych, bardziej znana jako Karta wenecka.

W latach 70. XX w. termin „dziedzictwo kulturowe” zastąpił wyrażenie „zabytek historyczny”, które od tej pory zarezerwowane było dla obiektów chronionych prawnie. Zmiana ta, odzwierciedlająca znaczące poszerzenie całej koncepcji, miała miejsce w kontekście społeczno-gospodarczym, politycznym i kulturalnym, który zbiegł się z kryzysem naftowym roku 1973 oraz z głębokimi zmianami w stylu życia. Głównymi przejawami tej zmiany były Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (UNESCO, 1972) oraz Europejski Rok Dziedzictwa Architektonicznego, organizowany pod sloganem „Przyszłość dla naszej przeszłości” (Rada Europy, 1975). Upadek muru berlińskiego w 1989 r. spowodował zmianę granic oraz powstanie nowych wspólnych przestrzeni.

Oparłszy się na swoich doświadczeniach zdobytych w ciągu 40 lat debat i współpracy pomiędzy ekspertami a przedstawicielami politycznymi, Rada Europy sporządziła, przyjęła oraz wdrożyła wiele fundamentalnych konwencji, które zostały transponowane do prawodawstwa krajowego poszczególnych państw europejskich i stworzyły podstawy bardziej europejskiego wymiaru dziedzictwa. Były to:

- Europejska konwencja kulturalna (Paryż, 1954 – ETS nr 18);
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (Grenada, 1985 – ETS nr 121);
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (zmieniona) (Valletta, 1992 – ETS nr 143);
- Europejska konwencja krajobrazowa (Florence, 2000 – ETS nr 176);
- Konwencja ramowa w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (Faro, 2005 – CETS nr 199).

Konwencje te stały się punktami odniesienia, a towarzyszy im wiele różnych deklaracji, zaleceń i rezolucji⁴.

Europejska strategia na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek jest spadkobierczynią

⁴ Dostępne pod adresem: www.herein-system.eu/council-europe.

ogółu pielęgnowanych przez ostatnie 40 lat tradycji opartych na refleksji, wymianie i współpracy. Na początku XXI w. nie zastanawiamy się już, dlaczego ani w jaki sposób powinniśmy chronić, zachowywać i rozwijać nasze dziedzictwo, lecz raczej nad tym, dla kogo powinniśmy to robić. Jest to głównym tematem Konwencji ramowej w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, która stanowi podstawę całej Europejskiej strategii na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek.

I. RAMY OGÓLNE

Początków Europejskiej strategii na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek można doszukiwać się w licznych osiągnięciach Rady Europy, które od momentu przyjęcia Europejskiej konwencji kulturalnej pomagają w kształtowaniu polityk w zakresie dziedzictwa większości państw europejskich oraz współpracy pomiędzy nimi. Źródłami inspiracji dla strategii były również prace prowadzone przez UNESCO oraz Unię Europejską, a także debaty i dyskusje, które odbywają się w międzynarodowych organizacjach pozarządowych i sieciach, które skupiają się na kwestiach związanych z dziedzictwem i które uczestniczyły w opracowywaniu niniejszej strategii.

Zainteresowanie dziedzictwem kulturowym na skalę europejską i międzynarodową zaczęło pojawiać się pod koniec XIX w. i ciągle ewoluuje. Zostało ono wyrażone w dokumentach założycielskich, w szczególności w Konwencji haskich w sprawie praw i zwyczajów wojny lądowej (1899, 1907), w Konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego (1954), a także w kartach: ateńskiej (1931) i weneckiej (1964) w sprawie konserwacji i restauracji zabytków. Najnowszymi dokumentami odniesienia są: Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturalnego (2003), Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form ekspresji kulturalnej (2005) oraz Konwencja ramowa Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (2005), która podkreśla potrzebę większego uczestnictwa obywatelskiego oraz zdolności społeczności lokalnych, obywateli i społeczeństwa obywatelskiego do uznawania za dziedzictwo tego, co ma dla nich znaczenie, oraz do ochrony, zachowywania, przekazywania i wzbogacania tego dziedzictwa.

Nasz kontynent doświadczył jednak wielu zmian, które stanowią wyzwanie dla „życia we wspólnocie” oraz dla zasad stanowiących podstawę demokracji, będącej wspólnym dziedzictwem państw członkowskich Rady Europy.

Zmiany demograficzne i klimatyczne, rozwój globalnej turystyki masowej, rosnąca liczba klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka, pokusa izolacjonizmu, podziały międzypokoleniowe, kryzys gospodarczy oraz zagrożenia, a nawet poważne przypadki pogwałcenia wartości leżących u podstaw naszych społeczeństw, takich jak wolność, tolerancja i demokracja – wszystkie te wyzwania wymagają spójnych, kompleksowych i inspirujących reakcji.

Dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, jest kluczowym czynnikiem pozwalającym naszym społeczeństwom przyjąć nowy punkt widzenia oparty na dialogu pomiędzy różnymi kulturami, na poszanowaniu dla tożsamości i różnorodności oraz na poczuciu przynależności do wspólnoty wartości. Dziedzictwo kulturowe może odgrywać kluczową rolę w budowaniu, negocjowaniu i potwierdzaniu tożsamości.

Jest ono także potężnym czynnikiem w rozwoju społecznym i gospodarczym, a to za sprawą związanych z nim działań i polityk. Ponadto dziedzictwo może przyczyniać się do osiągania celów w innych sektorach. Stanowi ono bezcenny zasób w kontekście edukacji, zatrudnienia, turystyki i zrównoważonego rozwoju.

Istnieje pilna potrzeba zrewidowania polityk z zakresu dziedzictwa kulturowego, umieszczenia ich w centrum zintegrowanego podejścia skupiającego się na zachowywaniu, ochronie i promowaniu dziedzictwa przez ogół społeczeństwa – a więc zarówno przez władze krajowe, jak i społeczności stojące na jego straży – dzięki czemu wszyscy, od osób o najsilniejszych powiązaniach z dziedzictwem po osoby mniej zaangażowane, będą w stanie docenić

dziedzictwo i rozwinąć w sobie poczucie odpowiedzialności.

Jest to wyzwanie, którego państwa członkowskie nie powinny podejmować w pojedynkę. Wszelkie wysiłki muszą być wspierane, kontynuowane oraz rozszerzane przez innych za sprawą wspólnej świadomości oraz harmonijnych, konsekwentnych działań. To właśnie jest celem niniejszej strategii na XXI wiek.

II. ZAKRES

Europejska strategia na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek opiera się na podejściu inkluzywnym i skierowana jest nie tylko do lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich władz publicznych, lecz także do wszelkich stron zainteresowanych dziedzictwem, w tym profesjonalistów, (międzynarodowych) organizacji pozarządowych, do sektora wolontariatu oraz do społeczeństwa obywatelskiego.

Promuje ona dobre rządy⁶ w oparciu o zarządzanie partycypacyjne, w szczególności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. To właśnie władze lokalne wchodzą w bezpośrednie relacje ze swoim dziedzictwem i zarządzają nim na co dzień. Dlatego właśnie na tym poziomie należy zachęcać obywateli do odgrywania większej roli we wdrażaniu niniejszej strategii, w ramach działań publicznych oraz w bliższej współpracy z profesjonalistami oraz agencjami publicznymi.

Na przestrzeni ostatnich dekad koncepcja dziedzictwa kulturowego uległa znaczącym zmianom, a jej pozycja pozostaje różna w różnych społeczeństwach. Znikają zwyczajowe podziały, ustępując miejsca podejściu holistycznemu: dziedzictwo kulturowe, obejmujące wymiar niematerialny, wiedzę praktyczną oraz postawy, jest nierozzerwalnie związane ze swoim kontekstem oraz ze swoim środowiskiem naturalnym i kulturowym. Zawijają się nowe relacje pomiędzy dziedzictwem kulturowym a współczesną twórczością, otwierając nowe możliwości dla kreatywności i innowacji.

Zgodnie z Konwencją ramową z Faro uznawanie dziedzictwa stanowi naszą wspólną odpowiedzialność: dziedzictwo nie ogranicza się już do tych elementów, które zostały oficjalnie uznane przez władze krajowe – a więc do dziedzictwa chronionego – lecz obejmuje także te elementy, które uznawane są za dziedzictwo przez lokalną społeczność oraz lokalne władze. Zmiana ta prowadzi do wyłonienia się nowych, bardziej partycypacyjnych podejść do zarządzania, opartych w większym stopniu na współpracy.

Dziedzictwo stanowi nieodnawialne dobro wspólne, a odpowiedzialność za jego zachowanie, ochronę, konserwację i rozwój spoczywa na całym społeczeństwie, z uwzględnieniem środowisk politycznych, prawnych i administracyjnych. Należy zatem zdefiniować role wszystkich zaangażowanych stron oraz wyposażać obywateli w środki umożliwiające wywiązanie się ze spoczywającej na nich odpowiedzialności. W związku z tym niezbędne jest podnoszenie poziomu świadomości, prowadzenie badań oraz organizowanie szkoleń.

⁶ Dobre rządy to koncepcja stanowiąca źródło inspiracji dla prowadzenia polityki publicznej oraz wykonywania zadań przez osoby piastujące urzędy publiczne. Obejmuje ona zasady takie jak – zob. Strategia Rady Europy na rzecz innowacji i dobrych rządów na poziomie lokalnym, przyjęta przez Komitet Ministrów 8 marca 2008 r. – ogłaszanie wolnych i sprawiedliwych wyborów, poszanowanie różnorodności, przejrzystość i etyczne postępowanie, odpowiedzialność, otwartość, uczestnictwo w zarządzaniu sprawami publicznymi, zrównoważony rozwój i wizja długoterminowa czy też rozsądne i odpowiedzialne wykorzystywanie środków publicznych. Termin „zarządzanie partycypacyjne” używany jest tutaj w znaczeniu otwartości na potrzeby i oczekiwania interesariuszy, gotowości władz publicznych do ich wysłuchania i odpowiadania na ich pytania oraz oczekiwania, a także do wdrażania polityk publicznych w duchu otwartości, odpowiedzialności i wspólnej własności.

Szkolenia są konieczne do pielęgnowania i przekazywania wiedzy i umiejętności Europejczyków – czynników, które same w sobie stanowią formę dziedzictwa mogącego przynosić korzyści. Podejście to musi opierać się na dialogu pomiędzy państwem, obywatelami a profesjonalistami, uczącymi się od siebie nawzajem.

Dziedzictwo definiuje Europę, lecz jego dogłębne zrozumienie wymaga interdyscyplinarnych badań. Zważywszy na jego unikatowe bogactwo i różnorodność, stanowi ono ważny element tożsamości oraz atrakcyjności naszego kontynentu. Jest ono świadectwem związków politycznych, kulturalnych, artystycznych, naukowych, duchowych, filozoficznych i handlowych, które ukształtowały naszą europejską tożsamość. Przyczynia się zatem do lepszego zrozumienia nas samych oraz innych.

III. CELE I ZADANIA

Strategia opiera się na podstawowych wartościach Rady Europy: demokracji, poszanowaniu praw człowieka i podstawowych wolności, na otwartości i dialogu, równej godności wszystkich ludzi, wzajemnym poszanowaniu oraz uwrażliwieniu na różnorodność. Ma ona zachęcać do wdrażania konwencji związanych z dziedzictwem oraz służyć pomocą w realizacji tego zadania. Strategia promuje wspólne, ujednolicające podejście do dziedzictwa kulturowego oraz zarządzania nim, w oparciu o skuteczne ramy prawne, w celu zapewnienia zintegrowanej ochrony dziedzictwa w znaczeniu uchwały Res(76)28 Komitetu Ministrów Rady Europy dotyczącej dostosowywania przepisów prawnych i regulacji do wymogów zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego, a także w celu zaangażowania wszystkich głównych graczy, instytucjonalnych i innych, oraz przedstawicieli profesjonalistów i społeczeństwa obywatelskiego, na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim oraz międzynarodowym.

Ma ona prowadzić do powstawania efektu synergii pomiędzy istniejącymi narzędziami i politykami, a także uzupełniać je i ulepszać, odpowiednio do sytuacji, w szczególności dzięki wykorzystaniu instrumentów prawnych dostępnych na poziomie europejskim oraz międzynarodowym. Ponadto podkreśla ona doświadczenia i osiągnięcia poszczególnych państw europejskich, prezentując je oraz nagłaśniając za pośrednictwem systemu HEREIN – europejskiej sieci informacji o dziedzictwie kulturowym.

Ma także służyć pomocą w budowaniu pokojowych społeczeństw, świadomych swojej różnorodności oraz jej wartości, atrakcyjnych pod względem zatrudnienia i rozwoju gospodarczego, a także oferujących dobre warunki oraz wysoką jakość życia.

IV. TRZY PRIORYTETOWE KOMPONENTY I CZTERY RODZAJE POWIĄZAŃ (OBSZARY ZBIEŻNOŚCI)

Strategia opiera się na trzech komponentach:

1. Komponent społeczny wykorzystuje dziedzictwo kulturowe do promowania różnorodności i partycypacyjnego sprawowania rządów oraz wzmocnienia pozycji społeczności związanych z dziedzictwem.
2. Komponent „rozwój terytorialny i gospodarczy” dąży do tego, by dziedzictwo odgrywało większą rolę w zrównoważonym rozwoju, w oparciu o lokalne zasoby, turystykę i zatrudnienie.
3. Komponent „wiedza i edukacja” skupia się na kwestiach edukacji, badań oraz uczenia się przez całe życie, powołując ośrodki wiedzy o dziedzictwie oraz ośrodki szkoleniowe zajmujące się tradycyjnym rzemiosłem i zawodami, wykorzystując w tym celu odpowiednie programy nauczania, programy szkoleniowe i programy badawcze.

Owe trzy „komponenty” wchodzić we wzajemne interakcje w czterech obszarach zbieżności: pomiędzy komponentem społecznym a komponentem rozwoju terytorialnego i gospodarczego; pomiędzy komponentem rozwoju terytorialnego i gospodarczego a komponentem wiedzy i edukacji; pomiędzy komponentem wiedzy i edukacji a komponentem społecznym; wreszcie pomiędzy wszystkimi trzema komponentami.

Specyficzny charakter niniejszej strategii oraz jej ogólna spójność wynikają z równowagi pomiędzy poszczególnymi komponentami oraz ich obszarami zbieżności.

V. ZOBOWIĄZANIA

Strategia skierowana jest do państw członkowskich Rady Europy oraz do innych państw będących stronami Europejskiej konwencji kulturalnej⁷. Usilnie zachęca się państwa, by postępowały zgodnie z zaleceniami strategii – w ramach własnych systemów konstytucyjnych – oraz by podejmowały wszelkie stosowne środki na rzecz osiągnięcia jej celów.

Rzecz jasna, tego rodzaju środki mogą być już stosowane, jednak może okazać się, że niezbędne są nowe inicjatywy. Państwa powinny zobowiązać się w dobrej wierze do podejmowania niezbędnych kroków na rzecz wdrażania zaleceń zawartych w niniejszej strategii, a także do udzielania sobie wzajemnie pomocy w formie wymiany doświadczeń, wiedzy, wyników badań oraz dobrych praktyk.

Baza danych HEREIN już teraz zawiera wiele przykładów dobrych praktyk. Zachęca się państwa do korzystania z tej bazy oraz do uzupełniania jej nowymi praktykami zgodnymi z niniejszą strategią. Mile widziane jest zaangażowanie ze strony lokalnych władz, zainteresowanych stron, stowarzyszeń, profesjonalistów oraz społeczeństwa obywatelskiego. Ich wkład zostanie uwzględniony we współpracy z krajowymi koordynatorami systemu HEREIN.

VI. TREŚĆ I WDRAŻANIE

Z każdym komponentem wiąże się pewna liczba wyzwań, a niektóre z nich częściowo pokrywają się z jednym lub oboma pozostałymi komponentami. W odpowiedzi na te wyzwania sformułowano szereg zaleceń. Poszczególne państwa powinny wdrażać te zalecenia odpowiednio do swoich priorytetów, środków i zasobów. Każde zalecenie podzielono na sugerowane działania, które mają formę propozycji zilustrowanych przykładami działań podjętych już w niektórych państwach (więcej informacji – zob. Załącznik B).

VII. POWIĄZANIA: OBSZARY ZBIEŻNOŚCI

Niektóre z działań zidentyfikowanych powyżej mają zastosowanie do dwóch, a nawet trzech komponentów. Powiązania te stanowią rzeczywiste obszary zbieżności, które występują naturalnie i które powinny być postrzegane jako potwierdzenie spójności strategii. Przykładowo, niektóre z zaproponowanych działań można powiązać zarówno z komponentem społecznym, jak i z komponentem „rozwój terytorialny i gospodarczy” albo zarówno z komponentem społecznym, jak i z komponentem „wiedza i edukacja”, albo zarówno z komponentem „rozwój terytorialny i gospodarczy”, jak i z komponentem „wiedza i edukacja”. Niektóre działania mogą być wspólne dla wszystkich trzech komponentów. Powiązania te zilustrowano w diagramie Venna, który znajduje się w Załączniku A.

⁷ Niniejsza strategia kierowana jest do państw członkowskich Rady Europy oraz do innych państw będących stronami Europejskiej konwencji kulturalnej na mocy Zalecenia Rec(2017)... Komitetu Ministrów Rady Europy, którego stanowi integralną część.

VIII. PROCEDURA OCENY

Ocena strategii powinna być przeprowadzana zgodnie z zasadami „miękkiego monitoringu”, zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym. Procedurę oceny zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przedstawiono w Załączniku A.

Na poziomie Rady Europy narzędziem referencyjnym służącym do monitorowania strategii oraz kanałem wymiany najlepszych praktyk jest system HEREIN. Wyznaczona grupa wsparcia ma za zadanie pomagać sekretariatowi w dostosowywaniu formatu sprawozdań krajowych na potrzeby owego celu. Koordynatorzy krajowi będą otrzymywać informacje dotyczące strategii. Doraźna platforma, której skład i regulamin zostaną ustalone przez Komitet Sterujący ds. Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu (CDCPP), będzie dokonywać oceny strategii na podstawie informacji zgromadzonych w systemie HEREIN i będzie przedkładać sprawozdania roczne Komitetowi CDCPP, począwszy od roku 2018. Oprócz wykazywania poczynionych postępów sprawozdania te będą zawierać zalecenia, na których należy skupić wysiłki, a także będą proponować stosowne aktualizacje. Pierwsza całościowa ocena zaplanowana jest na rok 2020, dzięki czemu możliwe będzie wprowadzenie wszelkich niezbędnych poprawek.

Na poziomie krajowym powyższy schemat oraz system oceny zaproponowany w Załączniku A umożliwią każdemu państwu szybką analizę własnej polityki w zakresie dziedzictwa z wykorzystaniem podejścia obejmującego trzy komponenty oraz powiązania pomiędzy nimi, co z kolei umożliwi poszczególnym państwom określenie priorytetowych obszarów działań. Państwa korzystać będą z funkcji crowdfundingowej HEREIN w celu czerpania z doświadczeń innych krajów. Każde państwo określa samodzielnie taki system monitorowania i oceny, jaki jest dla niego najbardziej odpowiedni, potencjalnie opierając się na sprawozdaniach krajowych HEREIN.

(Załączniki A i B można znaleźć na końcu niniejszego dokumentu).

S

VI.I KOMPONENT SPOŁECZNY (S)

Komponent społeczny (S) skupia się na relacjach pomiędzy dziedzictwem a społeczeństwem, obywatelskością, przekazywaniem i promowaniem wartości demokratycznych poprzez partycypacyjne sprawowanie rządów, a także na dobrych rządach opartych na zarządzaniu partycypacyjnym.

Wyzwania

- S1. Życie w pokoju
- S2. Poprawa jakości życia
- S3. Przyczynianie się do poprawy zdrowia i dobrobytu ludzi
- S4. Zachowywanie pamięci zbiorowej
- S5. Ustanowienie dobrych rządów
- S6. Promowanie zarządzania partycypacyjnego
- S7. Optimalizowanie wdrażania konwencji
- S8. Promowanie inkluzyjnego podejścia do dziedzictwa

Wyzwania społeczne

Zalecenia

Zalecenie S1

Promowanie zaangażowania obywateli oraz władz lokalnych w wykorzystywanie dziedzictwa

Otoczające nas dziedzictwo, zarówno materialne, jak i niematerialne, w całej swojej różnorodności dotyczy bezpośrednio obywateli w każdym wieku, zarówno wieloletnich mieszkańców, jak i nowo przybyłych, stanowi bowiem element naszego otoczenia dnia codziennego. Indywidualne oraz zbiorowe zaangażowanie obywateli jest wynikiem procesu, który zaczyna się od podnoszenia poziomu świadomości, a kończy na aktywnym uczestnictwie w projektach realizowanych przez lokalne władze i stowarzyszenia; projektach mających na celu identyfikowanie, interpretowanie, badanie oraz promowanie dziedzictwa. Takie partycypacyjne podejście do promocji dziedzictwa opiera się na różnych środkach i podejściach, od tych najbardziej tradycyjnych po najbardziej innowacyjne. Wymaga zwiększonego poziomu świadomości oczekiwań społecznych oraz przyczynia się, na dużą skalę, do promowania demokracji partycypacyjnej.

Wyzwania	S2	S4	S6	S8				
Powiązania	D1	D3	K1	K3				

Sposoby działania

- Organizowanie wizyt w najbliższej okolicy oraz w pobliskich wioskach, miastach, warsztatach rzemieślniczych, muzeach, bibliotekach itp., prowadzonych przez członków lokalnej społeczności oraz profesjonalistów w obszarze dziedzictwa.
- Zachęcanie lokalnych rzemieślników do organizowania prezentacji w celu zaznajamiania z lokalną wiedzą i umiejętnościami oraz w celu ich promowania.
- Organizowanie wydarzeń uwzględniających elementy lokalnego dziedzictwa (piece piekarskie, tłocznie oleju, silniki parowe, lokalne muzea, muzyka, taniec, legendy, tradycje itp.).
- Sondowanie potrzeb społecznych w celu określenia oczekiwań, zainteresowań i preferencji obywateli (wśród ludzi młodych, emerytów, osób nowo przybyłych itp.).
- Zwiększanie świadomości na temat narzędzi cyfrowych służących do promowania dziedzictwa i dzielenia się nim z innymi.
- Wprowadzenie polityki publikacyjnej: ulotki, broszury, prace naukowe.
- Tworzenie programów audiowizualnych i cyfrowych dotyczących społeczności: programy radiowe i telewizyjne, udostępnianie projektów online, konkursy (prasowe itp.) promujące aktywne uczestnictwo obywateli.
- Opracowywanie partycypacyjnych projektów identyfikacji dziedzictwa oraz projektów rozwoju uwzględniających dziedzictwo.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny

Przykład działania

„SOS Patrimoine”: broszury tematyczne tworzone przez Walońską Fundację Wiejską, przydatne dla wszystkich obywateli zaangażowanych w ochronę elementów dziedzictwa (Belgia, Walonia)

www.frw.be

Zalecenie S2 Zwiększanie dostępności dziedzictwa

Dostępność dziedzictwa, zarówno na miejscu, jak i zdalnie, stanowi wartość dodaną oraz cel dla naszego dziedzictwa, będącego dobrem wspólnym. W swoich różnych formach, materialnych i wirtualnych, fizycznych i poznawczych, dziedzictwo może być wykorzystywane w celu odwoływania się do najróżniejszych ludzkich odczuć. Dążenie to idzie w parze z poszanowaniem ludzkiej różnorodności oraz indywidualnych interpretacji propozycji składanych odbiorcom. Realizacja tego zalecenia musi opierać się na dogłębnej wiedzy na temat potencjalnych grup docelowych i ich potrzeb, a także na konsekwencji i kreatywności w działaniu. Celem jest przyciąganie nowych odbiorców i skłanianie ich do aktywnego zaangażowania. Dostępny jest szeroki wachlarz metod i technik pozwalających na szersze doświadczanie dziedzictwa, a wykorzystywane w tym celu mechanizmy obejmują zarówno osobiste uczestnictwo, jak i rzeczywistość rozszerzoną. Narzędzia i sieci cyfrowe – w szczególności internet – oferują niespotykane wcześniej możliwości, otwierając nowe ścieżki dostępu promujące interaktywność. Dziedzictwo, będące świadectwem geniuszu twórczego ludzkości na przestrzeni wieków, jest także źródłem kreatywności. Szerszy, łatwiejszy dostęp do dziedzictwa przyczynia się do realizacji celu, którym jest powstanie zażyłości pomiędzy grupą osób a wspólnym dziedzictwem.

Wyzwania	S1	S2	S5	S7			
Powiązania	D1	D3	K1	K3			

Sposoby działania

- Wprowadzanie ulepszeń zwiększających bezpieczeństwo poszczególnych miejsc oraz zapewniających (w miarę możliwości) dostęp osobom z niepełnosprawnościami fizycznymi bądź sensorycznym
- Przeprowadzenie analiz i wykorzystanie ich wyników do poprawienia oznakowania.
- Opracowanie metod prezentacji biorących pod uwagę perspektywę etyczną w celu uwzględnienia różnorodności odbiorców oraz ich interpretacji dziedzictwa.
- Wprowadzanie zachęt dla konkretnych grup (młodzież, użytkownicy sporadyczni itp.).
- Prowadzenie kampanii zwiększających poziom świadomości (prasa, prasa dziecięca, gry/konkursy itp.).
- Tworzenie materiałów prezentacyjnych i interpretacyjnych w wielu językach.
- Opracowywanie interaktywnych, interesujących, kreatywnych metod prezentacji.
- Przedstawianie odwiedzającym różnych sposobów postrzegania dziedzictwa.
- Zapewnianie doświadczeń łączących różne formy wyrazu kulturowego (taniec, muzyka,

tradycyjne oraz nowe umiejętności, kuchnia itp.) oraz odwoływanie się do rozmaitych aspektów ludzkiej natury (zmysły, uczucia, wiedza).

- Tworzenie programów audiowizualnych.
- Zachęcanie do zdalnego, wirtualnego odkrywania dziedzictwa za pomocą najnowszych technologii i sieci społecznościowych.
- Gromadzenie i przedstawianie indywidualnych opowieści obywateli dotyczących dziedzictwa.
- Promowanie interdyscyplinarnego podejścia do dziedzictwa.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Działania podejmowanie podczas Europejskich Dni Dziedzictwa (Europa)
<http://pipeu.coe.int/en/web/ehd-jep>

Zalecenie S3

Wykorzystywanie dziedzictwa do obrony oraz przekazywania podstawowych wartości Europy i społeczeństwa europejskiego

Dzięki swojej wspaniałości i różnorodności dziedzictwo kulturowe może pomóc obywatelom Europy w spojrzeniu poza własny kraj, region czy też najbliższą okolicę, może rozbudzić w nich poczucie przynależności i wspólnej historii, zgodnie z podstawowymi wartościami europejskimi, którymi są humanizm i demokracja. Dziedzictwo kulturowe pozwala nam dostrzec rolę, którą odgrywają w czasie i przestrzeni wpływy zewnętrzne (materialne oraz niematerialne). Podkreśla znaczenie wiedzy i umiejętności, czy to importowanych, czy eksportowanych, które były rozwijane w Europie na przestrzeni wieków. Ponadto dziedzictwo kulturowe może pokazywać, w jaki sposób te różne wpływy przyczyniły się – i nadal przyczyniają się – do budowania społeczeństwa europejskiego, jego cech charakterystycznych oraz ideałów.

Wyzwania	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8
Powiązania	D1	K1	K3	K6				

Sposoby działania

- Wykorzystywanie wielu różnorodnych form dziedzictwa do celów promowania i rozpowszechniania podstawowych wartości Europy, kultury europejskiej i społeczeństwa europejskiego.
- Podkreślanie faktu, że różnorodność naszego dziedzictwa kulturowego posiada wymiar zarówno europejski, jak i lokalny.
- Identyfikowanie i podkreślanie materialnych oraz niematerialnych wpływów zewnętrznych, które odegrały pewną rolę w historii społeczeństwa europejskiego oraz kultury europejskiej.
- Identyfikowanie i podkreślanie wymiany wiedzy i umiejętności, zarówno poprzez import,

jak i eksport.

- Używanie sformułowań oraz metod prezentacji dostosowanych do różnych odbiorców w celu pokazania, że nasze dziedzictwo oraz nasza różnorodność kulturowa stanowią kapitał dla przyszłości Europy.
- Tworzenie materiałów pisemnych, audiowizualnych oraz cyfrowych w wielu językach, a tym samym tworzenie powiązań pomiędzy konkretnymi miejscami bądź wydarzeniami a innymi kulturami.
- Uczestniczenie w Europejskich Dniach Dziedzictwa oraz innych wydarzeniach podkreślających powiązania pomiędzy dziedzictwem kulturowym a europejskimi wartościami, ideałami i zasadami.
- Promowanie wartości „Znaku Dziedzictwa Europejskiego” i wzbudzanie entuzjazmu za pomocą przykładów lokalnego lub regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- Promowanie Europejskich Stolic Kultury.
- Sporządzenie zbiorowej, interdyscyplinarnej historii dziedzictwa europejskiego.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, europejski

Przykład działania

- Nagroda Europa Nostra oraz Znak Dziedzictwa Europejskiego, Akademia Muzyczna F. Liszta (Węgry)

Zalecenie S4

Promowanie dziedzictwa jako wspólnego forum oraz sposobu na popularyzowanie dialogu międzykulturowego, pokoju i tolerancji

Zabytki, obiekty i instytucje o wartości kulturalnej stanowią doskonałą arenę spotkań i dialogu, zgodnie z duchem starożytnej agory. Jako dobro wspólne dziedzictwo podnosi wartość przestrzeni publicznej, współdzielonej przez mieszkańców i odwiedzających. Pewne miejsca i zabytki wymagają procesów pojednawczych w celu sprawiedliwego rozwiązania sporów, w których różne społeczności przypisują temu samemu elementowi dziedzictwa kontrastujące ze sobą wartości. Również właściciele prywatni, poprzez udostępnianie swoich zasobów i dzielenie się swoją wiedzą, przyczyniają się do współdzielenia dziedzictwa, które skłania do myślenia i zachęca do prowadzenia dialogu.

Wyzwania	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8
Powiązania	K1	K2	K3					

Sposoby działania

- Podkreślanie historii i wartości publicznie dostępnych miejsc i zabytków w celu zachowania, wytworzenia lub odtworzenia ciągłości agory.
- Promowanie rozwoju urbanistycznego uwzględniającego dziedzictwo kulturowe jako element nadający miejscu publicznemu charakter miejsca spotkań.
- Wspieranie i promowanie publicznych i prywatnych inicjatyw wykorzystujących dziedzictwo

kulturalne jako arenę refleksji, wymiany i twórczości.

- Tworzenie narracji podkreślających wartości międzykulturowe, które reprezentuje dziedzictwo ruchome, nieruchome i niematerialne.
- Uczestnictwo w programie Rady Europy „Międzykulturowe miasta”.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- „Inna historia”. Szlaki międzykulturowe w Pinakotece Brera (Włochy)
<http://valorizzazione.beniculturali.it/it/notizie/259-brera-unaltra-storia-percorsi-interculturali-nel-museo.html>

Zalecenie S5

Promowanie oraz ocena praktyk i procedur związanych z partycypacją obywatelską

Partycypacja obywatelska, także w sferze dziedzictwa kulturowego, jest częścią procesu demokratycznego. Jest ona wynikiem zbieżności woli politycznej oraz ducha obywatelskiego. Umożliwia ona ludziom korzystanie z dziedzictwa przy jednoczesnym uznaniu ich osobistej oraz zbiorowej odpowiedzialności za to dziedzictwo. W większości krajów funkcjonują pewne formy partycypacji obywatelskiej w kontekście działań publicznych, zorganizowanych bądź nie. Zidentyfikowanie istniejących praktyk i procedur oraz obszarów ich zastosowania oraz ocena ich wpływu i skuteczności pomogą skonsolidować dotychczasowe osiągnięcia i opracować inne sposoby działania na rzecz zwiększania partycypacji obywatelskiej z korzyścią dla dziedzictwa kulturowego.

Wyzwania	S1	S3	S5	S6	S7		
Powiązania	D1	D7	K1	K7			

Sposoby działania

- Identyfikowanie barier dla partycypacji obywatelskiej i przedstawianie zaproponowanych rozwiązań.
- Ocena istniejących metod i praktyk w celu zwiększenia zaangażowania obywateli w zarządzanie dziedzictwem kulturowym: wskazanie, opis, interpretacja, promocja.
- Na podstawie wyników takiej oceny dostosowanie istniejących procedur w taki sposób, aby zwiększyć poziom partycypacji obywatelskiej.
- Wdrażanie nowych podejść partycypacyjnych.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Towarzystwo Przyjaciół Zabytków Dubrownika (Chorwacja)
<http://citywallsdubrovnik.hr/drustvo/?lang=en>

Zalecenie S6

Stworzenie odpowiednich ram umożliwiających władzom i społecznościom lokalnym podejmowanie działań na rzecz dziedzictwa kulturowego

Obywatele muszą być w stanie wyrażać swoje oczekiwania i angażować się w zarządzanie swoim dziedzictwem. Znajduje to wyraz w powstawaniu grup skupiających osoby przypisujące wartość konkretnym aspektom dziedzictwa kulturowego, które owe osoby pragną zachować i przekazać przyszłym pokoleniom, zarówno w kontekście działań publicznych, jak i poza tym kontekstem. Władze muszą jednak podejmować działania na rzecz umożliwienia obywatelom korzystania z tego prawa. Ustanowienie niezbędnych ram może wykraczać poza granice polityki w zakresie dziedzictwa, wymagając działań także w innych sektorach publicznych.

Wyzwania	S1	S2	S4	S5	S6	S7	
Powiązania	K1	K6	D1	D7			

Sposoby działania

- Odpowiednie dostosowanie istniejących praw i procedur w celu budowania partnerstw pomiędzy różnymi szczeblami władzy, władzami lokalnymi oraz wszystkimi interesariuszami.
- Zachęcanie do refleksji oraz debaty publicznej poświęconej kwestiom dziedzictwa kulturowego oraz kierunkom, które należy obrać.
- Zapraszanie obywateli do uczestnictwa w pracach związanych z inwentaryzacją, badaniem i ochroną dziedzictwa, przeprowadzanych pod nadzorem ekspertów w celu zapewnienia odpowiedniej ich jakości.
- Wykorzystanie wszelkich dostępnych środków w celu ułatwienia obywatelom uczestnictwa w procesach identyfikacji, badania, interpretowania, ochrony, zachowywania i prezentacji dziedzictwa kulturowego.
- Ułatwianie gromadzenia partycypacyjnych zasobów finansowych.
- Opracowanie zasad zaangażowania społeczności dziedzictwa w działania publiczne.
- Zachęcanie do sporządzania dokumentów dotyczących planowania i rozwoju regionalnego w oparciu o dziedzictwo jako wartość oraz przy zaangażowaniu społeczeństwa.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Regionalna konferencja konsultacyjna stron zainteresowanych kulturą i dziedzictwem, Region Pays de la Loire (Francja)
www.culture.paysdelaloire.fr/politiques-culturelles/conference-regionale-consultative/

Zalecenie S7

Opracowywanie i promowanie partycypacyjnych programów identyfikacji dziedzictwa kulturowego

Zanim społeczeństwo będzie mogło uznać dziedzictwo i przejąć za nie odpowiedzialność, a także zanim możliwe będzie uruchomienie wszelkich procesów zarządzania i promocji, dziedzictwo musi przede wszystkim zostać zidentyfikowane. Dla obywateli angażowanie się w tego rodzaju programy jest źródłem osobistego spełnienia; ponadto programy te skupiają się na najbliższym otoczeniu, co wiąże się z szerszymi skutkami. Tego rodzaju działania wzmacniają poczucie przynależności do danego regionu i uświadamiają znaczenie jakości środowiska życia, stymulując tym samym poczucie zbiorowej odpowiedzialności za dziedzictwo.

Wyzwania	S2	S4	S5	S6	S7	S8	
Powiązania	K1	K2	K3	D3			

Sposoby działania

- Tworzenie platform współpracy służących do wspólnego tworzenia rejestrów.
- Opracowanie partycypacyjnych programów i projektów identyfikacji dziedzictwa na różnych szczeblach terytorialnych, nadzorowanych przez ekspertów i przeznaczonych dla różnych odbiorców (dorośli, dzieci, osoby starsze itp.).
- Wspieranie rejestrów tematycznych.
- Zachęcanie do organizowania projektów sprzyjających łączeniu wielu różnych umiejętności.
- Promowanie projektów sprzyjających kontekstualizacji zidentyfikowanych pozycji i zapewnianie, że sklasyfikowanie ich jako dziedzictwa nie odseparuje ich od ich naturalnego otoczenia i kontekstu.
- Wdrażanie projektów połączonych z sesjami szkoleniowymi oraz konsultacjami publicznymi.
- Przywiązywanie szczególnej wagi do spisów zagrożonych elementów dziedzictwa.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Działania podejmowane w ramach projektów Interreg (UE), w których stosowane jest opisywane podejście do dziedzictwa, np. „Trans-Formation du patrimoine”
<http://muap.be/projets/le-projet-trans-formation-du-patrimoine-interreg-iv>

Zalecenie S8

Promowanie inicjatyw władz i społeczności lokalnych na rzecz odnowy dziedzictwa

Oprócz oficjalnie uznanego dziedzictwa istnieją także inne miejsca, obiekty, zwyczaje, czynności i tradycje (a także ludzie, którzy je pielęgnują i podtrzymują), które mogą zostać

uznane przez obywateli za nieustannie ewoluujący wyraz ich wartości, wiedzy i przekonań. Należy podejmować wysiłki na rzecz zapewnienia, że te formy dziedzictwa, często niedostrzegane, nie będą zaniedbywane. Należy wspierać wysiłki władz i społeczności lokalnych na rzecz ocalenia przed zapomnieniem ogromnych pokładów pamięci zbiorowej, z wykorzystaniem środków zarówno materialnych, jak i niematerialnych, przy czym pierwszeństwo powinny mieć elementy najbardziej kruche i delikatne. Ważne jest, by wspierać inicjatywy, które – przy udziale lokalnej społeczności – pomogą zapewnić ustne przekazywanie dziedzictwa kulturowego oraz zachowanie pamięci o nim. Lokalna społeczność jest najważniejszym ambasadorem swojego otoczenia, działającym zarówno we własnym interesie, jak i w interesie nowych mieszkańców i turystów.

Wyzwania	S2	S3	S4	S5	S6	S8	
Powiązania	D1	D4	K1	K2	K3	K8	

Sposoby działania

- Zwiększanie poziomu wiedzy obywateli na temat dziedzictwa w celu umożliwienia im świadomej partycypacji.
- Prezentowanie inicjatyw podejmowanych przez lokalne społeczności w celu zwrócenia uwagi na zapomniane dziedzictwo oraz w celu jego rewitalizacji (identyfikacja i odkrywanie, podtrzymywanie, promowanie).
- Wspieranie przekazywania tradycji ustnych z wykorzystaniem doświadczenia lokalnych mieszkańców.
- Wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz „przekazywania pamięci i historii”: odwiedziny, porównywanie zapisków, dzielenie się wspomnieniami, sprawozdania, publikacje itp.
- Szkolenie mieszkańców do pełnienia funkcji „ambasadorów” własnego otoczenia (miasto, najbliższa okolica, firma), by mogli oni dzielić się wiedzą oraz wyrażać dumę i przywiązanie do danego miejsca i jego dziedzictwa.
- Wspieranie tworzenia bądź odbudowywania więzi (intelektualnych, emocjonalnych, materialnych itp.) pomiędzy obywatelami a dziedzictwem kulturowym.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny

Przykład działania

- Dostępność jako środek przejmowania odpowiedzialności za muzeum zamkowe przez mieszkańców Nantes, Nantes (Francja)
www.chateaunantes.fr/en/access

Zalecenie S9
Wspieranie międzypokoleniowych oraz międzykulturowych projektów promujących dziedzictwo

Już teraz istnieje wiele międzypokoleniowych oraz międzykulturowych projektów promujących dziedzictwo, które zasługują na wsparcie i które powinny być rozwijane. Tego rodzaju projekty, oparte na dialogu, na poszanowaniu różnorodności doświadczeń i odniesień do dziedzictwa

kulturowego oraz na wymianie, umożliwiając interesariuszom w pełni rozwinąć swój potencjał oraz zwiększając poziom spójności społecznej.

Wyzwania	S1	S3	S4	S5	S6	S8	
Powiązania	K2	K4	D1	D3			

Sposoby działania

- Poszerzenie zakresu inicjatyw edukacyjnych, w ramach których dzieci i młodzież oraz przedstawiciele starszych pokoleń mogą uczyć się od siebie nawzajem: odwiedzanie wybranych miejsc, obróbka kamienia, budowanie z kamienia, dachy z kamienia, witraże, fotografia, warsztaty historyczne, dziedzictwo w formie cyfrowej itp.
- Zakładanie klubów, w których ludzie mogą przekazywać sobie wzajemnie wiedzę i umiejętności.
- Umożliwianie zapoznania się z nowymi technologiami osobom, które do tej pory z nich nie korzystały.
- Wspieranie różnorodności w pracach renowacyjnych: wiek, pochodzenie społeczne, kraj pochodzenia, niepełnosprawność itp.
- Zachęcanie do wymiany poglądów na temat obiektów dziedzictwa bądź okolic o zróżnicowanej populacji: różne grupy wiekowe, zawody, miejsca pochodzenia itp.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny

Przykład działania

- Warsztaty praktyczne sprzyjające rozwojowi dzieci, opierające się na praktycznym ćwiczeniu różnych umiejętności i na wymianie międzypokoleniowej (Francja)
www.loutilenmain.fr

Zalecenie S10

Ułatwianie oraz promowanie powoływania partnerstw (publicznych oraz prywatnych) związanych z projektami mającymi na celu promowanie oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego

W kontekście poszerzonej koncepcji dziedzictwa i partycypacyjnego sprawowania rządów wskazane jest tworzenie partnerstw publiczno-prywatnych realizujących projekty dotyczące promowania i ochrony dziedzictwa. Partycypacyjne sprawowanie rządów zakłada zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i obywateli na różnych etapach procesu, od pierwotnej koncepcji po finansowanie i realizację. W związku z tym należy szukać alternatywnych źródeł finansowania oraz różnego rodzaju wsparcia, dzięki czemu oczekiwania obywateli będą mogły być uwzględniane w większym stopniu.

Takie poszukiwania dodatkowego finansowania powinny przyczyniać się do pozyskiwania dodatkowych zasobów, nie powinny natomiast służyć jako pretekst do wycofywania się

państwa z prowadzonych działań. Wręcz przeciwnie, te nowe praktyki wymagają znacznych inwestycji publicznych oraz ustanowienia odpowiednich kodeksów etycznych dotyczących ochrony przyrody oraz integralności i znaczenia dziedzictwa, podkreślających oddanie wartościom reprezentowanym przez wspólne projekty.

Wyzwania	S1	S2	S4	S5	S6	S7	S8
Powiązania	D1	D5	D7				

Sposoby działania

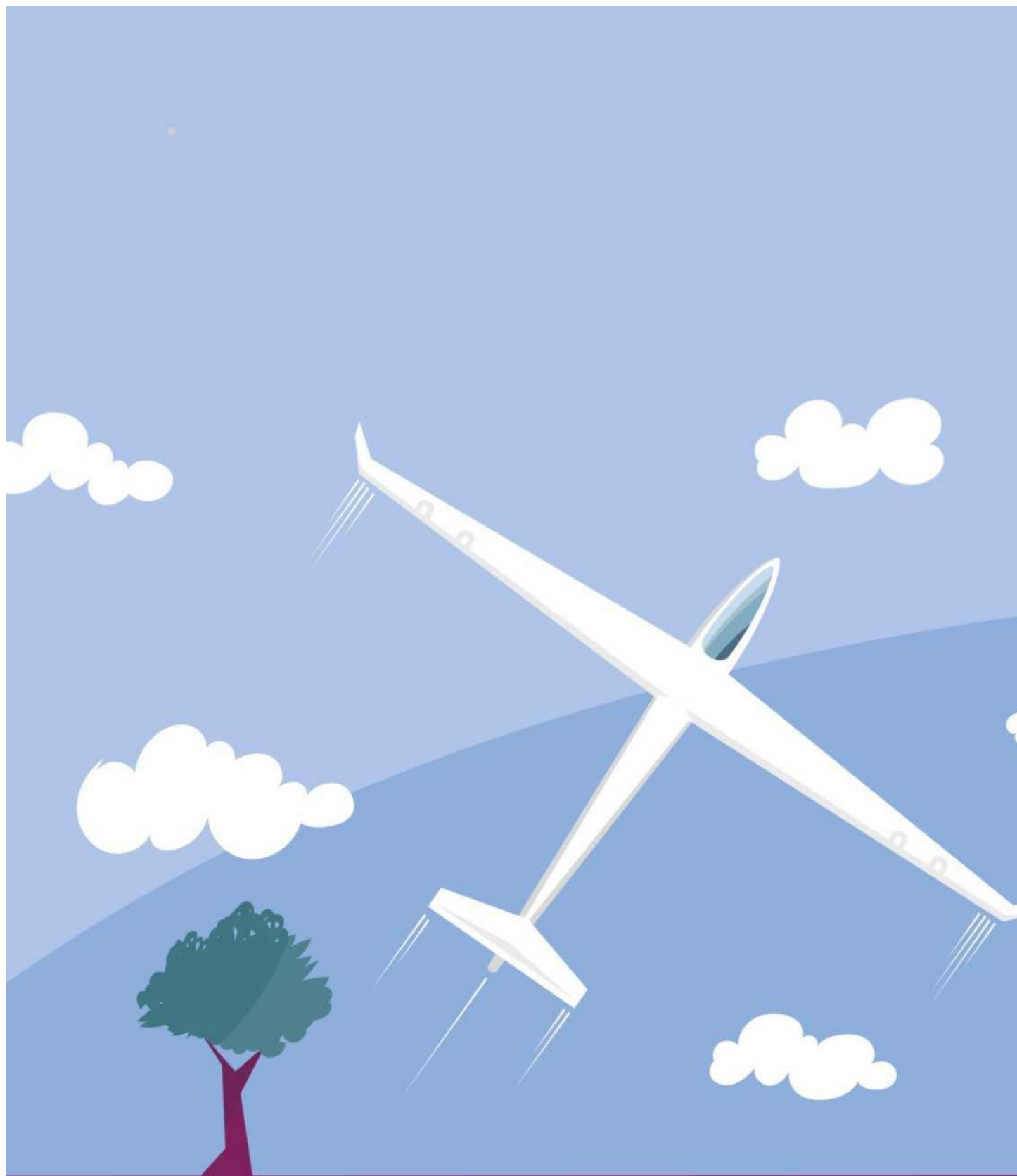
- Zidentyfikowanie firm, które mogą być zainteresowane partnerstwem mającym na celu promowanie dziedzictwa.
- Zachęcanie kompetentnych organów (izby handlowe, grupy firm, grupy sponsorujące) do tworzenia partnerstw oraz wspierania tego rodzaju inicjatyw.
- Zwiększanie wśród potencjalnych partnerów świadomości na temat korzyści, jakie przynosi dziedzictwo społeczeństwu.
- Sporządzanie regulaminów określających standardy etyczne, których muszą przestrzegać partnerzy w danym projekcie, z uwzględnieniem stawianych im wymagań oraz potencjalnych korzyści, jakich mogą oczekiwać.
- Zintensyfikowanie poszukiwań alternatywnych źródeł finansowania działań z zakresu konserwacji dziedzictwa kulturowego oraz doraźnych przedsięwzięć i działań promocyjnych.
- Podejmowanie odpowiednich kroków w celu przyciągania patronów i sponsorów dziedzictwa kulturowego.
- Wspieranie ośrodków szkoleniowych oraz inicjatyw, w których wolontariusze pracują u boku profesjonalistów.
- Zachęcanie do wolontariatu i wspieranie wolontariuszy.
- Zachęcanie do wnoszenia własnego wkładu w postaci poświęconego czasu, materiałów, wypożyczenia narzędzi itp.
- Zachęcanie obywateli do wnoszenia wkładów finansowych na rzecz dotyczących ich projektów związanych z dziedzictwem w celu obudzenia w nich poczucia odpowiedzialności oraz wzmocnienia ich więzi z instytucjami kulturalnymi oraz władzami publicznymi (np. crowdfunding).

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Fundusz Loteryjny (Wielka Brytania)
www.biglotteryfund.org.uk

D

VI.II KOMPONENT „ROZWÓJ TERYTORIALNY I GOSPODARCZY” (D)

Komponent „rozwój terytorialny i gospodarczy” skupia się na relacjach pomiędzy dziedzictwem kulturowym a gospodarką przestrzenną, czynnikami ekonomicznymi oraz lokalną i regionalną administracją, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Wyzwania

- D1. Budowanie bardziej inkluzywnego i spójnego społeczeństwa
- D2. Zwiększanie dobrobytu Europy poprzez wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego
- D3. Zapewnianie wysokiej jakości życia Europejczyków w zgodzie z ich środowiskiem kulturowym i naturalnym
- D4. Wdrażanie zasady zintegrowanego podejścia do ochrony dziedzictwa kulturowego
- D5. Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych jako czynnika zrównoważonego rozwoju
- D6. Rozwijanie kompetencji służb publicznych na rzecz lepszego wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w dziedzinie zrównoważonego rozwoju
- D7. Utrzymywanie i rozwijanie umiejętności służb publicznych w zakresie zajmowania się sprawami związanymi z dziedzictwem
- D8. Zwiększanie użytkowania i ponownego wykorzystywania dziedzictwa

Wyzwania w zakresie rozwoju

Zalecenia

Zalecenie D1

Promowanie dziedzictwa kulturowego jako zasobu i ułatwianie inwestycji finansowych

Dziedzictwo stanowi niezastąpiony atut o wysokiej wartości kulturalnej, społecznej, środowiskowej, gospodarczej i naukowej. Jest to zasób długoterminowy, który przyczynia się do zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego zarządzania terenami. O pozytywnym wpływie dziedzictwa na sferę gospodarczą, kulturalną, społeczną i środowiskową świadczą coraz liczniejsze dowody, zdolne przekonać wszelkiego rodzaju inwestorów (władze lokalne i regionalne, właściciele prywatnych, przedsiębiorstwa, filantropów, organizacje pozarządowe). Inwestowanie w dziedzictwo jest sposobem na przyczynianie się do wzrostu gospodarczego, zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio.

Wyzwania	D2	D3	D4	D5	D6	D7	
Powiązania	S2						

Sposoby działania

- Wspieranie i promowanie projektów dotyczących dziedzictwa, które uwzględniają odpowiednio jego integralność.
- Wprowadzanie bądź konsolidacja zachęt (dotacje, ulgi podatkowe itp.) do działań związanych z ochroną dziedzictwa i zarządzaniem nim, a także z edukacją z zakresu dziedzictwa.
- Prezentacja przykładów pokazujących pozytywny wpływ dziedzictwa na społeczeństwo i okoliczne tereny oraz zwroty z inwestycji.
- Podkreślanie różnych sposobów uczestnictwa w projektach związanych z dziedzictwem.
- Wspieranie projektów inwestycyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym (w zakresie wiedzy i umiejętności) jako strategicznym czynnikiem wspierającym gospodarkę kreatywną.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Sprawozdanie z projektu „Dziedzictwo kulturowe ważne dla Europy”, 2015 (Europa) www.theheritagealliance.org.uk/cultural-heritage-counts-for-europe/
- Art Bonus (Włochy): system podatkowy sprzyjający wspieraniu kultury za pośrednictwem darowizn <http://artbonus.gov.it/>

Zalecenie D2

Wspieranie i promowanie sektora dziedzictwa jako środka tworzenia miejsc pracy oraz możliwości biznesowych

Unia Europejska ocenia, że sektor dziedzictwa oferuje ponad 300 tysięcy bezpośrednich miejsc pracy oraz 7 milionów pośrednich miejsc pracy. Jako sektor tworzący wiele miejsc pracy obejmuje on szeroki wachlarz zawodów i funkcji wymagających różnych poziomów umiejętności i kwalifikacji (konserwacja i renowacja, projektowanie techniczne i utrzymanie, administracja i zarządzanie, sondaże i promocja, badania, rozwój techniczny, interpretacja oraz inne działania itp.), które z kolei wymagają znajomości i stosowania wielu różnych technik. Zatrudnienie – stałe, sezonowe czy też dorywcze – znaleźć można zarówno w sektorach publicznym i prywatnym, jak i w sektorze wolontariatu, a także w sektorach powiązanych, zwłaszcza takich jak: turystyka, handel, badania i edukacja. Inwestowanie w dziedzictwo przyczynia się do tworzenia nowych miejsc pracy, a zatem pomaga w budowaniu inkluzywnego i spójnego społeczeństwa.

Wyzwania	D1	D2	D3	D5	D6	D7	
Powiązania	K2	K5	S8				

Sposoby działania

- Wspieranie relacji pomiędzy sektorem dziedzictwa a organami odpowiedzialnymi za gospodarkę i zatrudnienie.
- Wykorzystywanie sektora dziedzictwa do promowania integracji oraz reintegracji zawodowej.
- Ułatwianie bardzo małym, małym oraz średnim przedsiębiorstwom dostępu do zamówień publicznych.
- Informowanie społeczeństwa i podatników, wybranych przedstawicieli oraz decydentów o wpływie dziedzictwa na gospodarkę i społeczeństwo.
- Wspieranie departamentów ministerialnych ds. dziedzictwa odpowiedzialnych za badania oraz zachowywanie umiejętności.
- Wprowadzanie międzysektorowych polityk umożliwiających innym sektorom odnoszenie korzyści z dziedzictwa.
- Wspieranie rozwoju dziedzictwa kulturowego za pomocą działań i usług opartych na badaniach i wiedzy praktycznej.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Plan zatrudnienia związanego z dziedzictwem, rząd waloński (Belgia, Walonia)
<http://prevot.wallonie.be/alliance-patrimoine-emploi-le-patrimoine-au-service-du-developpement-economique-de-la-wallonie>

Zalecenie D3

Promowanie umiejętności związanych z dziedzictwem oraz promowanie profesjonalistów działających w obszarze dziedzictwa

Profesje związane z dziedzictwem przyczyniają się do lokalnego oraz zrównoważonego rozwoju, a także budzą duże zainteresowanie publiczne. Dialog pomiędzy profesjonalistami a osobami odwiedzającymi dane miejsce (mieszkańcami, turystami) stanowi innowacyjny sposób przekazywania wiedzy i promowania profesji, o których osoby postronne wiedzą często bardzo niewiele. Profesje te korzystają z połączenia tradycyjnych oraz najnowszych technik i mogą okazać się atrakcyjne dla młodych osób. Jest to także sposób na informowanie podatników o sposobie wykorzystywania funduszy publicznych oraz na przekonywanie ich o dużym znaczeniu dziedzictwa.

Wyzwania	D1	D3	D5	D6			
----------	----	----	----	----	--	--	--

Powiązania	K1	K2	K4	K5	K8	S4	
-------------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	--

Sposoby działania

- Operacje programowe promujące umiejętności związane z dziedzictwem oraz profesjonalistów działających w danym obszarze.
- Zapewnianie publicznej dostępności miejsc, w których prowadzone są wykopaliska oraz prace renowacyjne (zabytki, ogrody, archiwa, dzieła sztuki, artefakty itp.).
- Umożliwianie wstępu na teren kamieniołomów, ogrodów botanicznych, muzeów itp.
- Otwieranie warsztatów, laboratoriów itp. dla odwiedzających i pokazywanie, jak wygląda ich praca.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Europejskie Dni Rzemiosła Artystycznego (Europa)
www.journeesdesmetiersdart.fr/en-europe
- Targi Denkmal w Lipsku (Niemcy)
www.denkmal-leipzig.com/?language=en

Zalecenie D4

Prowadzenie badań nad wpływem dziedzictwa na potrzeby projektów rewaloryzacyjnych, planowania przestrzennego, budowlanych oraz infrastrukturalnych

Dzięki wdrażaniu zasady „zintegrowanej ochrony” dziedzictwo odgrywa pewną rolę w innych sektorach działalności i powinno być postrzegane, zwłaszcza w obszarze planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego, jako zasób, a nie ograniczenie. Wymogi jakościowe wiążące się nierozdzielnie z ochroną i rozwojem dziedzictwa pomagają osiągać najwyższą jakość.

Wyzwania	D2	D3	D4	D5	D6		
Powiązania	K5						

Sposoby działania

- Zwiększenie skali badań nad wpływem dziedzictwa.
- Wspieranie projektów konserwacyjnych i rewaloryzacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.
- Zachęcanie do przeanalizowania możliwości konserwacji i poprawienia stanu elementów dziedzictwa zamiast podejmowania nowych prac budowlanych, o ile jest to możliwe w ramach danego programu.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Wytyczne operacyjne UNESCO do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa <http://whc.unesco.org/en/guidelines/> dotyczące skutecznych systemów zarządzania (II.F) stanowią, że ocena wpływu proponowanych interwencji jest niezbędna w przypadku każdego obiektu światowego dziedzictwa i może zostać dostosowana w celu rozszerzenia jej na inne kategorie dziedzictwa.

Zalecenie D5

Zachęcanie do ponownego wykorzystywania dziedzictwa oraz wykorzystywania tradycyjnej wiedzy i tradycyjnych praktyk

Niezależnie od swojej wartości kulturalnej dziedzictwo posiada niezaprzeczalną wartość gospodarczą, która jest często słabo lub źle rozumiana. Jak wszystkie towary i usługi, dziedzictwo posiada wartość rynkową i może stanowić bezpieczną inwestycję. W kontekście nieruchomości stanowi ono część organicznej formy organizacji przestrzennej i przyczynia się do funkcjonowania lokalnych władz. Biorąc pod uwagę szarą energię, zbyt rzadko uwzględnianą w projektach deweloperskich, może ono być źródłem prawdziwych oszczędności energii, co pod względem energetycznym czyni je wiarygodną alternatywą dla nowych budowli. Odpowiednie ponowne wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego jest jednym z najważniejszych sposobów zwalczania negatywnych skutków zmian demograficznych, na obszarach zarówno miejskich, jak i wiejskich.

Wyzwania	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7
Powiązania	S8	K3					

Sposoby działania

- Uznanie zintegrowanej ochrony za priorytetowy element polityk w zakresie dziedzictwa oraz jej promowanie.
- Wprowadzanie zachęt do dbania o dziedzictwo kulturowe.
- Konsolidacja przepisów krajowych w celu zapobieżenia niszczeniu dziedzictwa kulturowego, zarówno ruchomego, jak i nieruchomego.
- Zachęcanie do ponownego wykorzystywania dziedzictwa do nowych celów przy jednoczesnym poszanowaniu niesionych przez nie wartości.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, krajowy, regionalny

Przykład działania

- Tworzenie bezpiecznych miejsc przechowywania, spełniających wymagane warunki konserwacyjne, np. park archeologiczny i ośrodek konserwacyjno-badawczy Bibracte, Burgundia (Francja)
www.bibracte.fr/en

Zalecenie D6

Zapewnianie, by dziedzictwo było brane pod uwagę w politykach rozwoju, planowania przestrzennego, środowiskowych oraz energetycznych

Zintegrowane podejście jest kluczowym elementem europejskich polityk w zakresie dziedzictwa. Powszechnie przyjmuje się, że dziedzictwo nie może być postrzegane w oderwaniu od swojego kontekstu fizycznego i kulturowego. Zobowiązanie do budowania wysokiej jakości środowiska życia zakłada przyjęcie podejścia wzajemnego i uwzględnianie dziedzictwa w innych politykach sektorowych, w szczególności w obszarach planowania przestrzennego, energetyki i środowiska, nie wyłączając polityki rolnej.

Wyzwania	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7
Powiązania	S7	K4	K6				

Sposoby działania

- Systematyczne uwzględnianie dziedzictwa w planowaniu przestrzennym oraz w zarządzaniu środowiskiem na wszystkich szczeblach władzy.
- Wprowadzenie polityk i przepisów sprzyjających zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa.
- Podejmowanie eksperymentalnych inicjatyw dotyczących charakterystyki energetycznej w starych budynkach.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

Włączenie zobowiązań dotyczących światowego dziedzictwa do odpowiednich regulacji (art. 209/1 Walońskiego kodeksu planowania przestrzennego, rozwoju urbanistycznego, dziedzictwa i energetyki) (Belgia, Walonia)

Zalecenie D7

Uwzględnianie dziedzictwa w politykach zrównoważonego rozwoju turystyki

Turystyka przyjmuje wiele form i znajduje wielu różnych odbiorców, zaś dziedzictwo jest jedną z głównych atrakcji, które może zaoferować ten sektor. Rozwój zrównoważonej turystyki oznacza zaspokajanie oczekiwań turystów przy jednoczesnej ochronie dziedzictwa oraz jakości życia lokalnych mieszkańców. Promowanie filozofii „spokojnego życia”, poprawa stanu materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności z wykorzystaniem nowych narracji opartych na dziedzictwie niematerialnym lokalnych władz, rzemiosła, wytwory tradycyjnych umiejętności, festiwale i zwyczaje – wszystkie te elementy wnoszą wkład w gospodarkę, oferują turystom autentyczne doświadczenia kulturalne, a także wzmacniają lokalną tożsamość oraz poczucie zakorzenienia w danym regionie. Powolna turystyka kulturowa sprzyja spotkaniom narodów i kultur, zwiększając wzajemne poszanowanie i zrozumienie. Konieczne jest dywersyfikowanie dostępnych atrakcji turystycznych oraz skuteczniejsze ich nagłaśnianie w celu zmniejszenia presji wywieranej na obszary przyciągające zbyt wielu odwiedzających i zwrócenia uwagi na mniej znane miejsca.

W zależności od sytuacji może to być kwestia promowania, rozwijania, uregulowania bądź ograniczenia działalności turystycznej.

Wyzwania	D1	D2	D3	D4	D5	D6	
Powiązania	S4	S6	S8	K3	K7	K8	

Sposoby działania

- Sporządzenie porozumień w sprawie kultury, dziedzictwa i turystyki na szczeblu krajowym.
- Organizowanie działań turystycznych uwzględniających elementy dziedzictwa oraz lokalnej wiedzy.
- Rozsądne łączenie promowania turystyki na danym obszarze z prezentacją jego dziedzictwa kulturowego.
- Organizowanie konsultacji z lokalnymi społecznościami w celu promowania zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki opartej na wartościach dziedzictwa kulturowego.
- Zwiększanie świadomości osób związanych z turystyką (profesjonalistów, dostawców) na temat dziedzictwa kulturowego, jego potencjału oraz zagrożeń, na które jest ono narażone.
- Rozwijanie współpracy międzyzawodowej i międzysektorowej.
- Wspólne opracowywanie materiałów dla turystów (broszur, przewodników wirtualnych, informatorów lokalnych itp.).
- Ocena negatywnych skutków i opracowanie przepisów narzucających ograniczenia.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Szlaki kulturowe Rady Europy (Europa)
[www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/default EN.asp](http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/default_EN.asp)

Zalecenie D8

Ochrona, przywracanie i wzmacnianie dziedzictwa przy zwiększonym wykorzystaniu nowych technologii

Ochrona, odnawianie i wzmacnianie dziedzictwa wiążą się z nieustannym opracowywaniem nowych rozwiązań w odpowiedzi na zmieniającą się sytuację, prowadzenie międzydyscyplinarnych i multidyscyplinarnych badań, testowanie nowych modeli i nowych metod oraz promowanie racjonalnego wykorzystywania nowych technologii.

Wyzwania	D2	D4	D6	D8			
Powiązania	K5	K6	K7				

Sposoby działania

- Informowanie podmiotów związanych z dziedzictwem, we współpracy ze specjalistami, o nowych technologiach, ze wskazaniem ich potencjału oraz ograniczeń.
- Prowadzenie badań poprzedzających prace konserwacyjne z wykorzystaniem technologii nieinwazyjnych (digitalizacja, rzeczywistość rozszerzona, skanery 3D,

modelowanie, drony, urządzenia LiDAR itp.).

- Wykorzystywanie nieinwazyjnych technik do badania niedostępnych bądź wrażliwych obszarów.
- Wykorzystywanie nowych technologii do odwzorowywania dziedzictwa (modelowanie, druk 3D).

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Badania stanowiska archeologicznego z wykorzystaniem technologii LiDAR (np. Stonehenge, Wielka Brytania)
www.wessexarch.co.uk/stonehenge/explore-stonehenge-landscape-lidar-survey

Zalecenie D9

Wykorzystywanie innowacyjnych technik do celów publicznej prezentacji dziedzictwa kulturowego, z jednoczesnym zachowaniem jego integralności

Przy prezentowaniu dziedzictwa należy w pełni wykorzystywać innowacyjne techniki i podejścia, konieczne jest jednak zachowanie umiaru, by sprostać podwójnemu wyzwaniu zachowania integralności dziedzictwa kulturalnego oraz udostępniania go jak najszerszemu gronu odbiorców.

Wyzwania	D3	D4	D5				
Powiązania							

Sposoby działania

Zdefiniowanie optymalnych warunków dostępu bądź odwiedzin i znalezienie rozwiązań umożliwiających ich osiągnięcie.

Prezentowanie miejsc i obiektów, które zniknęły, są niedostępne, zagrożone bądź oderwane od swojego kontekstu.

Odtwarzanie i tworzenie artefaktów.

Organizowanie wycieczek po wrażliwych obszarach.

Angażowanie lokalnych interesariuszy oraz mieszkańców w tworzenie innowacyjnych obiektów.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny

Przykład działania

- Tworzenie replik jaskini (Chauvet, Lascaux, Altamira)
- Chauvet
<http://en.cavernedupontdarc.fr/>

- Lascaux
www.lascaux.culture.fr/
- Altamira
<http://en.museodealtamira.mcu.es/Prehistoria y Arte/la cueva.html>

Zalecenie D10

Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego jako elementu wyróżniającego dany region oraz zwiększającego jego atrakcyjność i rozpoznawalność

Wytwory kultury uznane za dziedzictwo podlegają wpływom miejsc i regionów, w których są zlokalizowane, lecz są także elementami wyróżniającymi te miejsca, często długotrwale, a tym samym mają udział w tworzeniu atmosfery danego regionu. Dziedzictwo, zarówno materialne, jak i niematerialne, jest zatem cennym zasobem w kontekście społecznej i gospodarczej atrakcyjności i renomy danego regionu. Cecha ta staje się jeszcze bardziej widoczna w połączeniu z innymi czynnikami.

Wyzwania	D1	D2	D3	D4	D5	D6	
Powiązania	K2	K3	K6				

Sposoby działania

- Zidentyfikowanie atutów danego regionu, w tym dziedzictwa w całej jego różnorodności.
- Przeprowadzenie krytycznej i zorientowanej na przyszłość analizy uwzględniającej wkład oraz wsparcie intelektualne sektora dziedzictwa.
- Utrzymywanie bądź przenoszenie tradycyjnej działalności gospodarczej.
- Podkreślanie trwałych cech dziedzictwa (wykorzystywanie lokalnych zasobów, lokalne systemy dostawy i dystrybucji itp.).
- Promowanie identyfikacji etycznej (zarządzanie wizerunkami z odpowiednim uwzględnieniem dziedzictwa).
- Sporządzenie regulaminu zarządzania terytorialnego uwzględniającego dziedzictwo.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny

Przykład działania

- Czołowe projekty (UE): Lokalne grupy działania (LAG)
www.europe-centre.eu/fr/42/Le_programme_LEADER.html
- Projekty pilotażowe Rady Europy w zakresie rozwoju lokalnego (LDPP).
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/default_en.asp

Zalecenie D11

Opracowywanie nowych modeli zarządzania w celu zapewniania dziedzictwu udziału w korzyściach ekonomicznych, które generuje

Dziedzictwo jest kluczowym czynnikiem decydującym o atrakcyjności danego regionu dla mieszkańców, przedsiębiorców oraz turystów. Niestety, aż za często postrzegane jest jako obciążenie dla budżetu publicznego, z pominięciem jego pośredniego pozytywnego wpływu na rynek nieruchomości oraz na rozwój gospodarczy i społeczny danego obszaru. Nowe modele zarządzania muszą zapewniać, by dziedzictwo odnosiło korzyści, przynajmniej częściowe, z wartości dodanej, którą generuje. Tego rodzaju środki finansowe powinny być przeznaczane w pierwszej kolejności na cele konserwacji.

Wyzwania	D1	D2	D3	D4	D6		
Powiązania	S6	S8	K7				

Sposoby działania

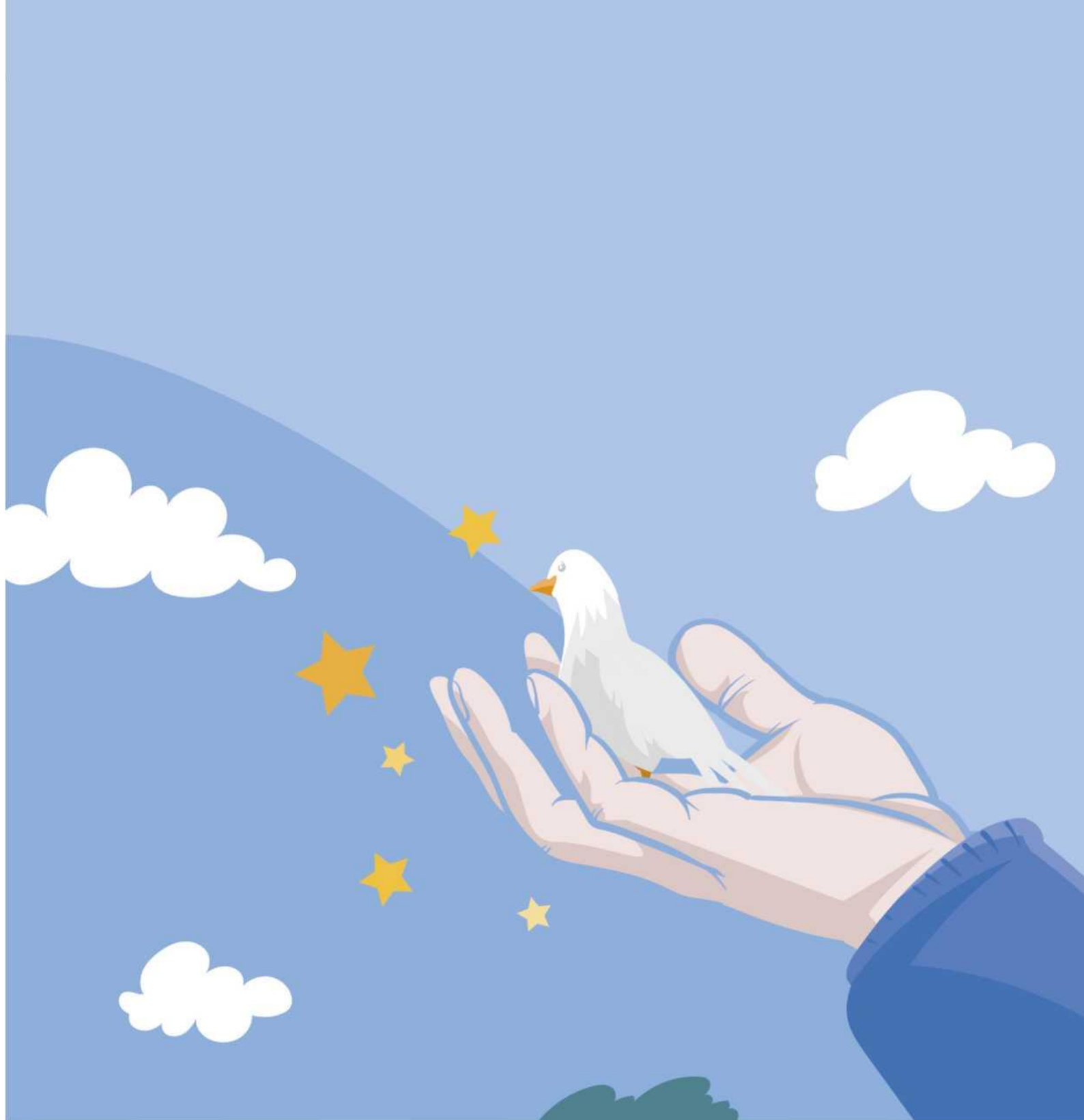
- Podnoszenie poziomu świadomości oraz wzbudzanie poczucia odpowiedzialności wśród osób zaangażowanych w lokalną gospodarkę – w zakresie wpływu dziedzictwa na ich działalność.
- Promowanie tworzenia funduszy na rzecz dziedzictwa, które mogą być zasilane przez podmioty gospodarcze oraz podmioty odnoszące korzyści z zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Rozwijanie nowych źródeł przychodów przeznaczanych na cele związane z dziedzictwem kulturowym.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Digitalizacja zasobów instytucji archiwalnych – HEREIN (Słowacja)
www.slovakiana.sk
- www.opis.culture.gov.sk/uvod

K

VI.III KOMPONENT „WIEDZA I EDUKACJA” (K)

Komponent „wiedza i edukacja” skupia się na relacjach pomiędzy dziedzictwem a wspólną wiedzą i obejmuje zwiększanie świadomości oraz prowadzenie badań i szkoleń.

Wyzwania

- K1. Pomoc w budowaniu społeczeństwa dzielącego się wiedzą.
- K2. Identyfikowanie, zachowywanie, przekazywanie i udostępnianie wiedzy i umiejętności związanych z dziedzictwem.
- K3. Zwiększanie świadomości na temat wartości reprezentowanych przez dziedzictwo.
- K4. Zapewnianie osobom związanym z dziedzictwem możliwości uczenia się przez całe życie
- K5. Zapewnianie wysokiego poziomu technicznego wszystkich zawodów i rzemiosł związanych z dziedzictwem.
- K6. Wspieranie, zacieśnianie i promowanie współpracy międzyrządowej.
- K7. Zachęcanie do badań nad dziedzictwem.
- K8. Wzbudzanie u młodych ludzi zaangażowania na rzecz dziedzictwa.

Wyzwania w zakresie wiedzy

Zalecenia

Zalecenie K1

Skuteczniejsze uwzględnianie edukacji w zakresie dziedzictwa w szkolnych programach nauczania

Młodzi ludzie powinni poznawać dziedzictwo już od najwcześniejszych lat życia, w ramach tradycyjnego programu nauczania z zakresu edukacji artystycznej i kulturalnej. Edukacja ta musi opierać się na multidyscyplinarnym i międzysektorowym podejściu do wszystkich aspektów dziedzictwa. Powinna ona mieć na celu rozwijanie umiejętności (identyfikacja, analiza itp.) oraz przygotowywanie młodych ludzi do doceniania sztuki. Powinna także dawać pewien pogląd na profesje i rzemiosła, ich historię oraz ich aspekt praktyczny. W ten sposób edukacja w zakresie dziedzictwa pomaga nam lepiej zrozumieć nasze środowisko życia oraz otaczający nas świat. Ponadto pozwala nam lepiej zrozumieć nas samych oraz innych; sprzyja wzajemnemu poszanowaniu oraz poszanowaniu naszego środowiska życia, a także pomaga w wychowywaniu odpowiedzialnych obywateli. Może być wdrażana jako część oficjalnego szkolnego programu nauczania bądź w ramach zajęć pozalekcyjnych. W tego rodzaju edukację mogą angażować się nie tylko uczniowie i nauczyciele, lecz także rodzice, stowarzyszenia oraz sam sektor dziedzictwa.

Wyzwania	K1	K2	K3				
Powiązania	S4						

Sposoby działania

- Odpowiednie dostosowanie szkolnych programów nauczania.
- Szkolenie nauczycieli, instruktorów itp.
- Nawiązanie dialogu pomiędzy sektorem edukacji a departamentami odpowiedzialnymi za dziedzictwo, muzea, archiwa, biblioteki itp.
- Inicjowanie międzydyscyplinarnych projektów edukacyjnych uwzględniających dziedzictwo kulturowe.
- Promowanie współpracy ze stowarzyszeniami, towarzystwami historycznymi itp.
- Organizowanie zajęć poza szkołą: wizyty, wycieczki, wywiady, programy dokumentalne.
- Zapraszanie do szkół specjalistów w obszarze dziedzictwa.
- Sprawianie, by informacje cyfrowe dotyczące dziedzictwa były bardziej dostępne, oraz prezentowane w sposób bardziej przyjazny użytkownikom.
- Wspieranie programów organizowanych przez profesjonalistów w muzeach.

Odbiorcy docelowi:

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Przygotowanie materiałów dydaktycznych dla nauczycieli we współpracy ze Stowarzyszeniem Nauczycieli Historii i Nauk Społecznych oraz Ministerstwem Edukacji (Estonia)

Zalecenie K2

Wdrażanie środków, które mają zachęcać młodych ludzi do interesowania się dziedzictwem kulturowym

By wzbudzać w młodych ludziach większe przywiązanie do dziedzictwa, należy wychodzić im naprzeciw, zastanawiać się, co ich motywuje, a co ich demotywuje, a także przyjmować różne podejścia, oparte na edukacji, sieciach, zaangażowaniu w prowadzone działania itp. Ponadto odpowiednie środki mogą dodatkowo zachęcać młodych ludzi do inicjowania bądź rozwijania nowych praktyk uwzględniających dziedzictwo.

Wyzwania	K2	K3	K8				
Powiązania							

Sposoby działania

- Wprowadzenie paszportów lub karnetów, przeznaczonych dla konkretnych grup wiekowych, na dostęp do różnych miejsc i obiektów związanych z kulturą i dziedzictwem kulturowym oraz ocena rezultatów programu.
- Zachęcanie do organizacji wydarzeń skierowanych do młodych ludzi.
- Oferowanie wolnego wstępu bądź zniżek.
- Opracowanie odpowiednich zachęt na podstawie konsultacji z młodymi ludźmi.
- Promowanie zaangażowania młodych osób (media, konkursy).
- Organizowanie dotyczących dziedzictwa wydarzeń ze specjalnymi atrakcjami.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Konkurs dla dzieci i młodzieży „Twórcy Dziedzictwa Kulturowego”, organizowany w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa w Finlandii
www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Cultural-Heritage-Makers2015 Instructions.pdf

Zalecenie K3

Zachęcanie do kreatywności w celu przyciągnięcia uwagi odbiorców

Oczekiwania społeczeństwa ewoluują wraz ze zmianami społecznymi i postępem technologicznym. Przed dziedzictwem stoi zatem wyzwanie przyciągnięcia i utrzymania uwagi szerokiej publiczności za pomocą kreatywnych metod, a także zaoferowania narzędzi, które pozwolą ludziom zrozumieć dziedzictwo i wzbudzą w nich pragnienie przedłużenia tych doświadczeń oraz przeżywania ich na nowo. Osiągnięcie tego wymagającego celu zakłada dialog pomiędzy światem dziedzictwa, odpowiadającym za zapewnienie należytego szacunku, a światem współczesnej twórczości (kino, muzyka, literatura, nowe technologie, projektowanie, gry komputerowe itp.). Ponadto dziedzictwo jest źródłem innowacji naukowych i technologicznych, które zasługują na uwagę ogółu społeczeństwa.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4			
Powiązania							

Sposoby działania

- Podkreślanie powiązań pomiędzy dziedzictwem a najnowszymi technologiami z obszarów archeologii i konserwacji zabytków.
- Prezentowanie dziedzictwa na wydarzeniach kulturalnych i turystycznych.
- Tworzenie interaktywnych narzędzi podnoszących poziom świadomości i zachęcających do zdobywania wiedzy.
- Zachęcanie do tworzenia gier o tematyce związanej z dziedzictwem i jego wartościami.

- Organizowanie multidyscyplinarnych wydarzeń (rozrywka na żywo, sztuka uliczna, sztuki wizualne itp.) podkreślających wartość danego miejsca wynikającą z dziedzictwa.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Anatomia Wysp, Vis (Chorwacja)
www.anatomija-otoka.com/

Zalecenie K4

Zapewnianie optymalnych szkoleń dla nieprofesjonalistów oraz profesjonalistów z innych sektorów powiązanych z dziedzictwem kulturowym

Wiele osób, które same nie są pełnoprawnymi profesjonalistami w obszarze dziedzictwa, jest zaangażowanych, czasem pośrednio, w działalność sektora dziedzictwa: właściciele, pracownicy sezonowi, praktykanci, wolontariusze oraz profesjonalści z innych sektorów (zakwaterowanie, turystyka, agroturystyka, komunikacja, bankowość, ubezpieczenia, inne dziedziny kultury, a także służby ratunkowe niosące pomoc w przypadku klęsk i katastrof itp.). Ważne jest zwiększanie świadomości tych osób na temat dziedzictwa oraz przekazywanie im podstawowej wiedzy przez nakreślenie ogólnego obrazu bądź zapewnienie instruktażu. Tego rodzaju praca mogłaby wchodzić w zakres obowiązków profesjonalistów.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4	K5		
Powiązania							

Sposoby działania

- Organizowanie sesji szkoleniowych/wprowadzających – jako zachęt dla lokalnych przewodników, pracowników sezonowych, praktykantów, dostawców usług.
- Organizowanie sesji, na których przekazywana jest podstawowa wiedza na temat identyfikowania i oceny lokalnego dziedzictwa.
- Organizowanie sesji mających na celu podnoszenie poziomu świadomości wśród właścicieli obiektów dziedzictwa.
- Zaangażowanie profesjonalistów w przekazywanie wiedzy i umiejętności.
- Zachęcanie do odkrywania dziedzictwa z profesjonalistami.
- Wspieranie przekazywania wiedzy nieprofesjonalistom przez profesjonalistów.
- Uwzględnianie dziedzictwa oraz jego konkretnych cech w planach reagowania na sytuacje awaryjne.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy

Przykład działania

- Inicjatywa „Europe Tour”, wspierająca obszary wiejskie w rozwijaniu swojego potencjału w dziedzinie turystyki kulturowej (mająca na celu zwiększanie kwalifikacji zawodowych interesariuszy związanych z wiejskimi obszarami turystyki kulturowej)
www.europetour.tips

Zalecenie K5

Różnicowanie systemów szkoleniowych dla profesjonalistów z obszaru dziedzictwa kulturowego

Zawody i rzemiosła ewoluują, a ścieżki zawodowe stają się coraz mniej liniowe, za to coraz bardziej złożone; wiąże się to z koniecznością uczenia się przez całe życie, dostosowywania się do nowych sytuacji bądź przekwalifikowania. Sektor dziedzictwa, który jest niezwykle zróżnicowany, potrzebuje ekspertów dysponujących wiedzą ogólną, mających solidne podstawy i otwarty umysł oraz gotowych na zmiany. Aby zapewniać najwyższą jakość, sektor dziedzictwa potrzebuje także specjalistów w nowatorskich dziedzinach. W obszarze dziedzictwa, podobnie jak w innych sektorach, zaobserwować można wyraźny trend w kierunku podwójnego kształcenia, a także rosnące znaczenie aktualizowania wiedzy i umiejętności. Wymaga to zróżnicowania systemów szkoleniowych (ośrodki szkoleniowe dla profesjonalistów, staże dla młodych osób, „kanapkowy” system kształcenia, mobilność, szkoły i uczelnie, szkolenia wewnętrzne itp.) oraz tworzenia sieci kontaktów.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4	K5		
Powiązania							

Sposoby działania

- Informowanie o istniejących systemach i zachętach, na poziomie krajowym i europejskim.
- Ocena: prowadzenie analiz i proponowanie ulepszeń w systemach szkolenia profesjonalistów.
- Zapewnianie długoterminowego charakteru odpowiednich działań.
- Wspieranie powszechnego wykorzystywania indywidualnych kont szkoleniowych.
- Zacieśnianie współpracy pomiędzy uczelniami, szkołami i centrami szkoleniowymi.
- Zapewnianie koordynacji pomiędzy systemami szkoleniowymi a sieciami profesjonalistów.
- Organizowanie wewnętrznych sesji szkoleniowych przy wsparciu ekspertów (tematycznych, technicznych oraz poświęconych konkretnym zagadnieniom, bieżącej sytuacji, dialogowi międzydyscyplinarnemu oraz międzysektorowemu itp.).
- Wprowadzanie grantów dla profesjonalistów.
- Wykorzystywanie możliwości płynących z programu Erasmus+.
- Wspieranie wymiany dobrych praktyk oraz mobilności, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym: praktykanci, młodzi profesjonaliści, uczenie się przez całe życie.
- Wspieranie mentoringu w Europie.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- „Erasmus dla uczniów przyuczających się do zawodu”, eksperyment przeprowadzony przez 11 spółek francuskich i niemieckich, 2016 r.
www.agence-erasmus.fr/projet/39/l-erasmus-des-apprentis-le-projet-euroapprentissage
- Akademia Dziedzictwa w Krakowie
<http://mck.krakow.pl/a-post-graduate-studies>

Zalecenie K6

Tworzenie banków wiedzy na temat lokalnych i tradycyjnych materiałów, technik i umiejętności

Groźba zaniknięcia, wisząca w szczególności nad wieloma zawodami i praktykami związanymi z dziedzictwem, oznacza, że istnieje pilna potrzeba tworzenia bądź dalszego rozwijania specjalnych miejsc służących do przechowywania oraz banków wiedzy dla materiałów, technik i wiedzy praktycznej, przy czym należy zapewnić, że nie zostaną one odseparowane od wiedzy, modeli i procesów związanych z samą pracą. Byłyby one przeznaczone do przechowywania próbek oraz przechowywania, aktualizowania i rozpowszechniania danych i informacji, uzupełniając tym samym istniejące bazy danych. Jako narzędzie sprzyjające powstawaniu pomysłów owa wspólna pamięć powinna być prezentowana i promowana jako źródło inspiracji. Ma ona także wspierać (dobre) praktyki zawodowe.

Wyzwania	K2	K3	K4				
Powiązania	S4	D2	D7				

Sposoby działania

- Tworzenie specjalnych miejsc przeznaczonych do zachowywania wiedzy i umiejętności, zarówno tradycyjnych, jak i tych powstałych w ramach zarządzania dziedzictwem kulturowym.
- Wykorzystywanie nowych technologii do celów dokumentowania i zachowywania wiedzy praktycznej.
- Stworzenie europejskiego centrum umiejętności i wiedzy praktycznej.
- Tworzenie oraz rozbudowywanie „bibliotek materiałów”.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Centrum Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, Instytut Etnologii i Folklorystyki (Chorwacja)

Zalecenie K7

Zapewnianie przekazywania wiedzy i umiejętności związanych z dziedzictwem kulturowym

Przekazywanie wiedzy i umiejętności wchodzących w zakres zawodów związanych z dziedzictwem jest niezbędne dla zachowania dziedzictwa. Wiedza jest jednak zasobem delikatnym i może zostać utracona na przestrzeni pokolenia, na przykład w związku z przechodzeniem na emeryturę bądź zamykaniem firm. Sama w sobie stanowi ona źródło bogactwa kultury europejskiej oraz jej spuściznę, a także może być atrakcyjna dla osób młodych bądź zmieniających zawód. Zapewnianie przekazywania wiedzy i umiejętności przyczyni się także do zabezpieczenia trwałych miejsc pracy oraz do prowadzenia działań o wysokiej wartości dla dziedzictwa, które często mają potencjał do odbudowy.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4	K8		
Powiązania	S4						

Sposoby działania

- Wspieranie mistrzów rzemiosła w celu zapewnienia przekazywania wiedzy i umiejętności.
- Wprowadzanie środków ułatwiających przejmowanie warsztatów przez młodsze osoby.
- Pomaganie firmom w zatrudnianiu młodych ludzi.
- Organizowanie wystaw i pokazów.
- Promowanie zachęt za pośrednictwem konkursów.
- Prezentacja rękodzieła (w szkołach, mediach itp.).
- Wykonywanie czynności manualnych (tworzenie szkiców, dokonywanie pomiarów itp.) z wykorzystaniem projektowania wspomaganego komputerowo (CAD) oraz szkolenia w tym zakresie.
- Wspieranie tworzenia i rozbudowywania ośrodków szkoleniowych uczących rzemiosł stanowiących dziedzictwo.
- Wspieranie Europejskiej Fundacji na rzecz Umiejętności Związanych z Dziedzictwem (FEMP).

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Fornverkaskolinn www.glaumbaer.is/fornverkaskolinn

Zalecenie K8

Zapewnianie profesjonalistom zajmującym się dziedzictwem kulturowym wpisanym do rejestrów odpowiednich kompetencji

Dziedzictwo, w szczególności to wpisane do stosownych rejestrów, wymaga opieki wykwalifikowanych profesjonalistów. W związku z zanikaniem wielu rzemiosł oraz zamykaniem wielu firm potrzebne są pilne działania, które pozwolą na zdefiniowanie standardów, zapewnienie odpowiedniego poziomu kompetencji dla poszczególnych zadań, a także na podnoszenie jakości przez wprowadzanie systemu kwalifikacji i certyfikatów. Obecnie niezbędna jest koordynacja i harmonizacja na poziomie europejskim.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4	K5		
Powiązania							

Sposoby działania

- Wprowadzenie ustaleń pozwalających na weryfikowanie kompetencji profesjonalistów zajmujących się dziedzictwem wpisanym na listę.
- Promowanie zaangażowania wybranych przedstawicieli oraz władz lokalnych.
- Pozyskanie dla sprawy sektora prywatnego oraz wzbudzenie poczucia odpowiedzialności wśród pomysłodawców projektów oraz firm.
- Zapewnienie konsultacji pomiędzy kompetentnymi departamentami odpowiedzialnymi za kwestie zatrudnienia, szkolenia, przedsiębiorczości, kultury.
- Wprowadzenie środków wsparcia (ze strony władz lokalnych) dla firm gwarantujących wysoką jakość.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Federacja rzemiosł budowlanych i małej przedsiębiorczości, CAPEB (Francja)
www.capeb.fr/

Zalecenie K9

Opracowywanie programów badań odzwierciedlających potrzeby sektora dziedzictwa i udostępnianie ich wyników

Dziedzictwo nieustannie ewoluuje. W ostatnich dekadach znacząco poszerzył się zakres wiedzy i działań związanych z dziedzictwem. Ogrom generowanej wiedzy dotyczącej dziedzictwa jest wynikiem kilku rodzajów działalności: prac dokumentacyjnych i naukowych oraz badań technicznych prowadzonych przez profesjonalistów, badań akademickich w różnych dyscyplinach (nauki przyrodnicze i fizyczne, nauki humanistyczne, nauki społeczne itp.), których wyniki wykorzystywane są w różnych programach, a także działań podejmowanych przez nieprofesjonalistów. Wiążą się z tym różne problemy, które zmieniają się w zależności od poruszanych kwestii. Mając na uwadze wspólne dobro, należy wspierać

prace, które odzwierciedlają realia oraz potrzeby sektora dziedzictwa, z zachowaniem niezależności badań naukowych. Konieczne jest przeprowadzanie badań multidyscyplinarnych na poziomie krajowym i europejskim w celu zaspokojenia coraz bardziej złożonego zapotrzebowania na przekazywanie wiedzy i umiejętności przyszłym pokoleniom w sposób zrównoważony. Wyniki tego rodzaju badań muszą być rozpowszechniane, udostępniane i omawiane, a także – w miarę możliwości – wykorzystywane w procesach dążących do zapewnienia zrównoważonego rozwoju.

Wyzwania	K2	K3	K4	K5			
Powiązania							

Sposoby działania

- Zidentyfikowanie istotnych tematów badań (podejścia odgórne i oddolne).
- Promowanie międzydyscyplinarnego i międzynarodowego podejścia do dziedzictwa.
- Badanie sposobu przyczyniania się dziedzictwa kulturowego do zaspokajania potrzeb innych sektorów.
- Rozpowszechnianie wyników badań wśród profesjonalistów, decydentów i użytkowników.
- Ocena oraz zapewnianie długoterminowego charakteru badań.
- Wprowadzenie tematycznych programów badań w wielu regionach.
- Opracowywanie proaktywnych programów (wykłady, kursy, programy radiowe i telewizyjne, publikacje przeznaczone dla konkretnych odbiorców itp.).
- Otwieranie ośrodków badawczych dla odwiedzających.
- Organizowanie publicznych spotkań pomiędzy profesjonalistami, badaczami oraz użytkownikami (poruszanie spraw związanych z dziedzictwem i prowadzenie debat).
- Zwracanie szczególnej uwagi na tematy łączące poszczególne dyscypliny (dziedzictwo a nauka, dziedzictwo a innowacje).
- Wspieranie europejskiej i międzynarodowej współpracy badawczej opartej na strukturze sieci.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- „Herito” – działalność badawcza i wydawnicza (Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków)
<http://mck.krakow.pl/en>
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- Europejski projekt „Klimat dla Kultury”, mający na celu ocenę wpływu zmian klimatycznych na dziedzictwo kulturowe

Zalecenie K10**Zachęcanie do tworzenia sieci i wspieranie ich rozwoju**

W sektorze dziedzictwa funkcjonuje wiele różnego rodzaju sieci na poziomie regionalnym, krajowym, europejskim oraz międzynarodowym. Zrzeszają one interesariuszy z poszczególnych sektorów, zawodów i rzemiosł, posiadających zbieżne interesy bądź pracujących nad konkretnymi projektami lub tematami. Sieci są przede wszystkim narzędziem operacyjnym, w którym członkowie wchodzić we wzajemne interakcje, często nieformalne, lecz zawsze konstruktywne. Najczęściej zapewniają one swoim członkom platformę umożliwiającą wymianę informacji oraz debatowanie nad wszelkimi kwestiami będącymi przedmiotem wspólnego zainteresowania. Niektóre sieci utworzyły federacje, inne stanowią część międzynarodowych zespołów eksperckich, jednak główne sieci muszą zostać uznane za partnerów w celu zapewnienia, że głos sektora dziedzictwa jest dobrze słyszalny. Sieci stanowią twory dynamiczne: niektóre zanikają, inne dopiero powstają lub powinny zostać utworzone.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4	K5		
Powiązania							

Sposoby działania

- Udzielanie pomocy przy zakładaniu sieci.
- Dostrzeganie istniejących sieci i wspieranie ich rozwoju.
- Nawiązywanie relacji z istniejącymi sieciami z innych sektorów, które mają zbieżne interesy.
- Nawiązywanie dialogu pomiędzy sieciami oraz rozważanie podejmowania wspólnych, skoordynowanych działań.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny, krajowy, europejski

Przykład działania

- Stowarzyszenie Ośrodków Spotkań Kulturalnych (ACCR)
www.accr-europe.org/?lang=en

Zalecenie K11**Odkrywanie dziedzictwa jako źródła wiedzy, inspiracji i kreatywności**

Współcześnie dziedzictwo nie jest już tylko środkiem wywoływania i podtrzymywania uczucia nostalgii. Stanowi ono niewyczerpane źródło wiedzy, umiejętności, postaw i osiągnięć, które

świadczą o potędze ludzkiej kreatywności w całej jej różnorodności. Jest ono zarówno owocem innowacyjności na przestrzeni wieków, jak i źródłem wiedzy i inspiracji.

Wyzwania	K1	K2	K3	K4	K5		
Powiązania							

Sposoby działania

- Wykorzystywanie obiektów dziedzictwa kulturowego jako rezydencji artystycznych w celu wyjaśniania znaczenia tych miejsc.
- Zestawianie ze sobą dziedzictwa i obiektów współczesnych.
- Organizowanie przeznaczonych dla twórców i rzemieślników warsztatów mających na celu odkrywanie dziedzictwa.

Odbiorcy docelowi

poziom lokalny, regionalny

Przykład działania

- Nowe zastosowania tradycyjnych materiałów (izolacja z wykorzystaniem korka i konopi)
www.culturecommunication.gouv.fr/content/download/85188/640921/versionM/file/Fiche+conseil+-+Restaurer+un+batiment+traditionnel.pdf

Załączniki

ZAŁĄCZNIK A

Procedura oceny oraz wykorzystanie wskaźników zintegrowanego podejścia do dziedzictwa

Bojan Radej, Słoweńskie Towarzystwo Ewaluacyjne, Lublana

Jelka Pirkovič, Lublana

Strategia odnosi się do koncepcji zarządzania dziedzictwem w oparciu o trzy komponenty: komponent społeczny (S), komponent „rozwój terytorialny i gospodarczy” (D) oraz komponent „wiedza i edukacja” (K), które składają się na zindywidualizowany system oceny. Choć podział ten może mieć nieco umowny charakter, komponenty te mogą być postrzegane jako trzy kluczowe, niezależne aspekty zarządzania dziedzictwem, jako że odnoszą się one do jego trzech odrębnych aspektów. Opierają się one na innych przesłankach i dotyczą podstawowych celów, które są od siebie w dużej mierze niezależne. Ponadto wiążą się one z autonomiczną logiką działania (sposobem osiągnięcia celów), a zatem z niezależnymi podejściami do zarządzania dziedzictwem.

Komponent społeczny dotyczy dostosowania działań związanych z dziedzictwem do wartości europejskich dotyczących uznawania różnorodności tożsamości oraz różnorodności kulturowej. Priorytet społeczny dziedzictwa realizowany jest przez promowanie różnorodności, wzmacnianie pozycji społeczności związanych z dziedzictwem oraz rozwijanie partycypacyjnego sprawowania rządów.

Komponent „rozwój terytorialny i gospodarczy” ukierunkowany jest na wspieranie zrównoważonego rozwoju terytorialnego i gospodarczego, w którym dziedzictwo odgrywa ważną rolę. Głównymi środkami prowadzącymi do osiągnięcia owego celu są lokalne gospodarki oparte na potencjale wewnętrznym, turystyce oraz zatrudnieniu związanym z dziedzictwem.

Komponent „wiedza i edukacja” obejmuje kwestie dotyczące edukacji, badań oraz kształcenia się przez całe życie w dziedzinie dziedzictwa. Wśród głównych działań podejmowanych w ramach tego komponentu wymienić można tworzenie ośrodków wiedzy związanej z dziedzictwem oraz opracowywanie nowych programów edukacyjnych i badawczych.

Jeżeli dziedzictwo zarządzane będzie odrębnie (lub wertykalnie) w oparciu o te trzy komponenty, bez ich wzajemnego nakładania się na siebie, uzyskiwane rezultaty również będą odrębne i niezintegrowane. Choć rozważanie pewnych kwestii w sposób wertykalny jest rozsądne i uzasadnione, tego rodzaju podejście nie prowadzi do zrozumienia ważnych aspektów horyzontalnych dotyczących zarządzania dziedzictwem. Na przykład edukacja ma duży wpływ na potencjał rozwojowy oraz trendy społeczne i *vice versa*. Dlatego też trzy komponenty zarządzania dziedzictwem muszą być wykorzystywane z uwzględnieniem ich obszarów zbieżności. Jest to warunek niezbędny do osiągnięcia powtarzalnych, trwałych oraz terytorialnie i społecznie spójnych rezultatów. Określone w ten sposób komponenty wraz z wzajemnymi powiązaniami podkreślają potrzeby i skutki międzysektorowego zarządzania dziedzictwem.

W procesie opracowywania koncepcji zarządzania dziedzictwem należy rozważyć cztery główne powiązania: pomiędzy komponentami S i D, pomiędzy komponentami D i K, pomiędzy komponentami K i S oraz pomiędzy komponentami S, D i K.

Powiązanie horyzontalne pomiędzy komponentami S i D obejmuje nowe podejścia do zarządzania dziedzictwem, związane ze wzmacnianiem demokracji, zwiększaniem uczestnictwa, doskonaleniem podejścia do dziedzictwa oraz zwiększaniem możliwości gospodarczych związanych z dziedzictwem. Te dwa komponenty nakładają się na siebie w obszarze zrównoważonego rozwoju terytorialnego oraz w innowacyjnych modelach gospodarczych i finansowych, które są odpowiednie dla dziedzictwa i które muszą opierać się na aktywizacji lokalnego potencjału dla promowania lokalnych potrzeb.

Powiązanie horyzontalne pomiędzy komponentami D i K uwzględnia pielęgnowanie i przekazywanie wiedzy, metod i umiejętności związanych z dziedzictwem w celu ich dalszego rozwijania. Funkcję mostów pomiędzy tymi dwoma komponentami pełnią nowe narzędzia z zakresu technologii informacyjnej, łączące użytkowników z dziedzictwem, nowymi umiejętnościami oraz nowymi produktami i usługami związanymi z dziedzictwem.

Powiązanie horyzontalne pomiędzy komponentami K i S dotyczy wymiany praktyk w zakresie promocji i zwiększania poziomu świadomości, a także kwestii regulacyjnych związanych z zarządzaniem dziedzictwem. Powiązanie to skupia się na edukacji i podnoszeniu poziomu świadomości na temat praw i obowiązków interesariuszy związanych z dziedzictwem oraz wartości dziedzictwa dla młodych pokoleń.

Wreszcie powiązanie horyzontalne pomiędzy komponentami K, D i S może umożliwić pełne wdrożenie międzysektorowych i wielofunkcyjnych koncepcji dziedzictwa oraz przyczynić się do wzmocnienia wartości europejskich i europejskiej tożsamości.

Jeżeli we wszystkich trzech komponentach osiągnięte zostaną doskonałe rezultaty w zakresie zarządzania dziedzictwem, środki sektorowe, oceniane osobno, będą bardzo skuteczne. Jeżeli zarządzanie dziedzictwem będzie bardzo skuteczne w zakresie jednego lub dwóch komponentów, lecz nie we wszystkich trzech, osiągnięcia sektorowe (wertykalne) będą słabo zrównoważone. Cel integracji wymaga rzetelnej oceny aspektu równowagi sektorowej pomiędzy wszystkimi trzema komponentami.

Jeżeli zarządzanie dziedzictwem daje doskonałe rezultaty we wszystkich obszarach zbieżności trzech komponentów, może ono zostać uznane za bardzo spójne. Oznacza to, że skutki wtórne polityk sektorowych są bardzo pozytywne. Jeżeli dwa komponenty nakładają się na siebie asymetrycznie, wpływ jednego komponentu na drugi jest bardzo pozytywny, podczas gdy wpływ drugiego komponentu na pierwszy jest bardzo negatywny. Dochodzi do tego w przypadku powiązań pomiędzy pewnymi projektami gospodarczymi a dziedzictwem kulturowym, gdzie powiązanie może być względnie silne, lecz jego strony nie cieszą się taką samą pozycją. W takiej sytuacji nie są odnoszone wzajemne korzyści. Nie służą one obu stronom, a zatem nie mogą budować zaufania i skłaniać do podejmowania wspólnych wysiłków, pomimo swojej wąsko zakrojonej skuteczności.

Gdy powiązania są spójne w sposób wzajemnie satysfakcjonujący, zarządzanie dziedzictwem może prowadzić do powstawania efektów synergii. Jeżeli polityka w zakresie dziedzictwa osiąga prawdziwą równowagę i wysoki poziom synergii, możemy mówić o zintegrowanym zarządzaniu dziedzictwem.

Takie uwzględniające wzajemne powiązania podejście wskazuje na trzy kierunki zintegrowanego programowania oraz oceny spójności w zarządzaniu dziedzictwem.

1. Jakie są bezpośrednie cele polityki dotyczącej dziedzictwa? Kierunek wertykalny dotyczy konwencjonalnej, linearnej logiki działania (można przedstawić ją w postaci łańcucha: zdefiniowanie problemu – strategia – cel – działanie – skutek) oraz oceny opartej na rezultatach

- (wydajność, efektywność, trafność).
2. Kierunek horyzontalny obejmuje dwa aspekty:
 - a. w jaki sposób każdy sektor dziedzictwa wpływa na pozostałe;
 - b. w jaki sposób inne sektory (przemysł, rolnictwo, turystyka, polityka edukacyjna itp.) wpływają na sektor dziedzictwa i jego cele.
 3. Podejście to można nazwać koncepcją „zachodzenia na siebie” w zarządzaniu dziedzictwem. Ta nowa koncepcja została przyjęta w procesie opracowywania strategii. Można ją także stosować na poziomie krajowym, lokalnym i projektowym. W fazie realizacji stanowi ona także solidne wsparcie przy ocenie wpływu zarządzania dziedzictwem pod względem działań zarówno wertykalnych, jak i horyzontalnych.

Zintegrowane podejście do strategii w zakresie dziedzictwa służy dwóm podstawowym celom: programowaniu i ocenie.

Charakteryzuje się ono innowacyjną i spajającą logiką działania, która pomaga w opracowywaniu polityk w zakresie dziedzictwa dających charakteryzujące się wyższym poziomem synergii wyniki (programowanie). To właśnie taka logika została zastosowana w projekcie strategii.

Jest to narzędzie oceny oferujące wydajną syntezę wyników oceny, co zapewnia, że prowadzona ocena staje się istotna dla średniego i strategicznego poziomu podejmowania decyzji. Na razie projekt strategii nie uwzględnia w pełni owej syntetycznej koncepcji oceny.

Synergiczna logika działania jest użyteczna na poziomie strategicznym, jest jednak istotna także ogólnie, jako że może zostać zastosowana również na innych poziomach. Zaproponowane narzędzie jest istotne w kontekście zarządzania sprawami publicznymi, w których wyzwania mają głównie charakter horyzontalny, a rozwiązania zależą od synergii ze środkami podejmowanymi także w innych sektorach, a nie jedynie od polityk sektorowych. Gdy zostaje osiągnięta synergia, nawet mniej znaczące sektory o słabym potencjale początkowym mogą dawać istotne rezultaty w perspektywie średnio- i długoterminowej.

Nowe podejście⁸ wykracza poza standardową, opartą na rezultatach logikę oceny wpływu polityki. Podejście standardowe jest cenne, jednak dzięki bardziej roztropnej synteze danych można zyskać więcej na podstawie takiego samego zestawu informacji. Można uzyskać w ten sposób strategiczny przegląd skomplikowanej sytuacji.

Strategia opiera się na kwestiach konceptualnych i strategicznych, a następnie przechodzi systematycznie do kwestii o bardziej operacyjnym charakterze, pozostawiając sporo swobody dla konkretnych potrzeb i kontekstów, które muszą zostać uwzględnione na poziomie krajowym oraz poziomach regionalnych i lokalnych.

Zasadniczo strategia musi być uzupełniana systemem wskaźników pozwalających na monitorowanie wdrażania polityki w zakresie dziedzictwa w różnych obszarach. Ogólne wytyczne dotyczące oceny skutków polityki w zakresie dziedzictwa będą najprawdopodobniej odpowiadać standardowym zasadom przeprowadzania oceny skutków polityki w zakresie dziedzictwa. Konkretna formuła tworzenia systemów oceny (oraz polityk) związanych z krajowymi i regionalnymi/lokalnymi agendami w zakresie dziedzictwa może zostać

⁸ Więcej w: B. Radej, *Social complexity: operational definition*, Lublana 2014, „Slovenian Evaluation Society: Working papers”, 7/2; oraz B. Radej, K.Z.Jazbinsek, M. Dolinsek, *Measuring Smartness of Innovation Policy*, „Asia-Pacific Tech Monitor”, czerwiec–wrzesień 2015 r.

opracowana osobno.

W fazie realizacji zintegrowane podejście jest istotne nawet bez w pełni funkcjonalnego systemu monitoringu i informacji, jako że można zastosować podejście jakościowe, wykorzystujące wydawane przez ekspertów oceny jakościowe (ocena pozytywna/negatywna/neutralna/nie ma zastosowania) pojedynczych działań wynikających z konkretnych zaleceń stanowiących odpowiedź na poszczególne wyzwania zdefiniowane w strategii.

To nowe podejście do oceny można przetestować, oceniając wybrane przypadki najlepszych praktyk, zgromadzone w celu zilustrowania ducha strategii. Praktyki ocenione pozytywnie mogą następnie zostać zastosowane na większą skalę. Korzystne byłoby wprowadzenie pewnych szkoleń, jednak zasadniczo cała metodologia jest prosta i przejrzyste przedstawiona. Do celów niezarobkowych można stosować ją bez ograniczeń, na podstawie licencji Creative Commons 2.5, i jest to możliwe nawet bez specjalnych szkoleń.

Powiązania horyzontalne pomiędzy trzema komponentami strategii oraz jej zaleceniami i wyzwaniami zobrazowane są za pomocą konwencjonalnej macierzy Leopolda, która przedstawia szacowane skutki polityki w zakresie dziedzictwa na poziomie europejskim.

Tabela 1: Europejska strategia na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek – macierz Leopolda przedstawiająca powiązania (Zalecenia x Wyzwania) pomiędzy trzema komponentami strategii

Wyzwania** / Zalecenia*		Komponent społeczny								Rozwój								Wiedza							
		S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
S1	Komponent społeczny		X		X		X		X	X		X						X		X					
S2		X	X			X		X		X		X						X		X					
S3		X	X	X	X	X	X	X	X	X								X		X			X		
S4		X	X	X	X	X	X	X	X									X	X	X					
S5		X		X		X	X	X	X	X						X		X						X	
S6		X	X		X	X	X	X		X						X		X					X		
S7			X		X	X	X	X	X			X						X	X	X					
S8			X	X	X	X	X		X	X			X					X	X	X					X
S9		X		X	X	X	X		X	X		X							X		X				
S10		X	X		X	X	X	X	X	X				X		X									
D1	Rozwój		X								X	X	X	X	X	X									
D2									X	X	X	X		X		X			X			X			
D3					X					X		X		X				X	X		X	X			X
D4											X	X	X	X	X							X			
D5									X	X	X	X	X	X	X	X				X					
D6								X		X	X	X	X	X	X	X					X		X		
D7					X		X		X	X	X	X	X	X	X					X				X	X
D8											X		X		X		X					X	X	X	

D9										X	X	X													
D10									X	X	X	X	X	X				X	X				X		
D11						X		X	X	X	X		X										X		
K1				X													X	X	X						X
K2																		X	X						
K3																	X	X	X	X					
K4																	X	X	X	X	X				
K5																	X	X	X	X	X				
K6				X						X					X			X	X	X					
K7				X										X			X	X	X	X					X
K8																	X	X	X	X	X				
K9																		X	X	X	X				
K10																	X	X	X	X	X				
K11																	X	X	X	X	X				

Źródło danych: Europejska strategia na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek.

Legenda do Tabeli 1

* Zalecenia	** Wyzwania
S1 Promowanie zaangażowania obywateli oraz władz lokalnych w wykorzystywanie dziedzictwa	S1 Życie w pokoju
S2 Zwiększanie dostępności dziedzictwa	S2 Poprawa jakości życia
S3 Wykorzystywanie dziedzictwa do obrony oraz przekazywania podstawowych wartości Europy i społeczeństwa europejskiego	S3 Przyczynianie się do poprawy zdrowia i dobrobytu ludzi
S4 Promowanie dziedzictwa jako wspólnego forum i sposobu na popularyzowanie dialogu międzykulturowego, pokoju i tolerancji	S4 Zachowywanie pamięci zbiorowej
S5 Promowanie oraz ocena praktyk i procedur związanych z partycypacją obywatelską	S5 Ustanowienie dobrych rządów
S6 Stworzenie odpowiednich ram umożliwiających władzom i społecznościom lokalnym podejmowanie działań na rzecz dziedzictwa kulturowego	S6 Promowanie zarządzania partycypacyjnego
S7 Opracowywanie i promowanie partycypacyjnych programów identyfikacji dziedzictwa kulturowego	S7 Optymalizowanie wdrażania konwencji
S8 Promowanie inicjatyw władz i społeczności lokalnych na rzecz odnowy dziedzictwa	S8 Promowanie inkluzyjnego podejścia do dziedzictwa
S9 Wspieranie międzypokoleniowych oraz międzykulturowych projektów promujących dziedzictwo	
S10 Ułatwianie oraz promowanie powoływania partnerstw (publicznych oraz prywatnych) związanych z projektami mającymi na celu promowanie oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego	

* Zalecenia	** Wyzwania
D1 Promowanie dziedzictwa kulturowego jako zasobu i ułatwianie inwestycji finansowych D2 Wspieranie i promowanie sektora dziedzictwa jako środka tworzenia miejsc pracy oraz możliwości biznesowych D3 Promowanie umiejętności związanych z dziedzictwem oraz promowanie profesjonalistów działających w obszarze dziedzictwa D4 Prowadzenie badań nad wpływem dziedzictwa na potrzeby projektów rewaloryzacyjnych, planowania przestrzennego, budowlanych oraz infrastrukturalnych D5 Zachęcanie do ponownego wykorzystywania dziedzictwa oraz wykorzystywania tradycyjnej wiedzy i tradycyjnych praktyk D6 Zapewnianie, by dziedzictwo było brane pod uwagę w politykach rozwoju, planowania przestrzennego, środowiskowych oraz energetycznych D7 Uwzględnianie dziedzictwa w politykach zrównoważonego rozwoju turystyki D8 Ochrona, przywracanie i wzmacnianie dziedzictwa przy zwiększonym wykorzystaniu nowych technologii D9 Wykorzystywanie innowacyjnych technik do celów publicznej prezentacji dziedzictwa kulturowego z jednoczesnym zachowaniem jego integralności D10 Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego jako elementu wyróżniającego dany region oraz zwiększającego jego atrakcyjność i rozpoznawalność D11 Opracowywanie nowych modeli zarządzania w celu zapewnienia dziedzictwu udziału w korzyściach ekonomicznych, które generuje	D1 Budowanie bardziej inkluzywnego i spójnego społeczeństwa D2 Zwiększanie dobrobytu Europy przez wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego D3 Zapewnianie wysokiej jakości życia Europejczyków w zgodzie z ich środowiskiem kulturowym i naturalnym D4 Wdrażanie zasady zintegrowanego podejścia do ochrony dziedzictwa kulturowego D5 Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych jako czynnika zrównoważonego rozwoju D6 Rozwijanie kompetencji służb publicznych na rzecz lepszego wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w dziedzinie zrównoważonego rozwoju D7 Utrzymywanie i rozwijanie umiejętności służb publicznych w zakresie zajmowania się sprawami związanymi z dziedzictwem D8 Zwiększanie użytkowania i ponownego wykorzystywania dziedzictwa
K1 Skuteczniejsze uwzględnianie edukacji w zakresie dziedzictwa w szkolnych programach nauczania K2 Wdrażanie środków, które mają zachęcać młodych ludzi do interesowania się dziedzictwem kulturowym K3 Zachęcanie do kreatywności w celu przyciągnięcia uwagi odbiorców K4 Zapewnianie optymalnych szkoleń dla nieprofesjonalistów oraz profesjonalistów z innych sektorów powiązanych z dziedzictwem K5 Różnicowanie systemów szkoleniowych dla profesjonalistów z obszaru dziedzictwa kulturowego K6 Tworzenie banków wiedzy na temat lokalnych i tradycyjnych materiałów, technik i umiejętności K7 Zapewnianie przekazywania wiedzy i umiejętności związanych z dziedzictwem kulturowym K8 Zapewnianie profesjonalistom zajmującym się dziedzictwem kulturowym wpisanych do rejestrów odpowiednich kompetencji K9 Opracowywanie programów badań odzwierciedlających potrzeby sektora dziedzictwa i udostępnianie ich wyników K10 Zachęcanie do tworzenia sieci i wspieranie ich rozwoju K11 Odkrywanie dziedzictwa jako źródła wiedzy, inspiracji i kreatywności	K1 Pomoc w budowaniu społeczeństwa dzielącego się wiedzą K2 Identyfikowanie, zachowywanie, przekazywanie i udostępnianie wiedzy i umiejętności związanych z dziedzictwem K3 Zwiększanie świadomości na temat wartości reprezentowanych przez dziedzictwo K4 Zapewnianie osobom związanym z dziedzictwem możliwości uczenia się przez całe życie K5 Zapewnianie wysokiego poziomu technicznego wszystkich zawodów i rzemiosł związanych z dziedzictwem K6 Wspieranie, zacieśnianie i promowanie współpracy międzyrządowej K7 Zachęcanie do badań nad dziedzictwem K8 Wzbudzanie u młodych ludzi zaangażowania na rzecz dziedzictwa

Tabela 1 wskazuje połączenia pomiędzy wszystkimi zaleceniami i wszystkimi wyzwaniami uwzględnionymi w strategii⁹. Daje ona szczegółowy wgląd w sposoby, w jakie realizacja poszczególnych zaleceń może wpływać na wyzwania zidentyfikowane w strategii. Strategia nie została opracowana jako zestaw fragmentarycznych powiązań pomiędzy zaleceniami a wyzwaniami, lecz stanowi w pełni wykształconą strukturę obejmującą trzy autonomiczne, a jednak współzależne komponenty. W związku z tym rozsądnym posunięciem jest zidentyfikowanie powiązań strukturalnych pomiędzy komponentami w celu sprawdzenia, w jaki sposób wpływają one na siebie pośrednio, co jest podstawowym warunkiem dla zaistnienia efektu synergii pomiędzy poszczególnymi komponentami dziedzictwa.

Szacowane skutki strategii przedstawione w Tabeli 1 można zgrupować według źródła

⁹ Strategia skupia się głównie na powiązaniu zaleceń i wyzwań w ramach pojedynczego komponentu dziedzictwa (S, D lub K), jako że większość zidentyfikowanych skutków zlokalizowanych jest na przekątnej macierzy (biegnącej od jej górnego lewego do dolnego prawego rogu).

i obszaru wpływu sektorowego (K przez K lub KŃK, KŃS, KŃD itp.) w celu uzyskania macierzy działań i skutków, obrazującej, jakie efekty synergii pomiędzy komponentami strategii można uzyskać dzięki realizacji zalecanych działań.

Tabela 2: Macierz działań i skutków pomiędzy komponentami

Macierz działań i skutków	Wyzwania 1 (komponent S)	Wyzwania 2 (komponent D)	Wyzwania 3 (Komponent K)
Zalecenia 1 (komponent S)	S1-10	S1-3, S5-10	S1-9
Zalecenia 2 (komponent D)	D1-3, D5-7, D11	D1-D11	D2-8, D10-11
Zalecenia 3 (komponent K)	K1, K6-7	K6	K1-11

Źródło danych: Tabela 1 Macierz Leopolda (Zalecenia x Wyzwania).

Legenda do Tabeli 2: Jak używać macierzy działań i skutków

Jak uzyskać sumaryczne wyniki z macierzy działań i skutków	Wyzwania w ramach S	Wyzwania w ramach D	Wyzwania w ramach K
Zalecenia w zakresie S	SS: Skuteczność działań związanych z S w rozwiązywaniu wyzwań związanych z S	SD: Skuteczność działań związanych z S w rozwiązywaniu wyzwań związanych z D	SK: Skuteczność działań związanych z S w rozwiązywaniu wyzwań związanych z K
Zalecenia w zakresie D	DS: Skuteczność działań związanych z D w rozwiązywaniu wyzwań związanych z S	DD: Skuteczność działań związanych z D w rozwiązywaniu wyzwań związanych z D	DK: Skuteczność działań związanych z D w rozwiązywaniu wyzwań związanych z K
Zalecenia w zakresie K	KS: Skuteczność działań związanych z K w rozwiązywaniu wyzwań związanych z S	KD: Skuteczność działań związanych z K w rozwiązywaniu wyzwań związanych z D	KK: Skuteczność działań związanych z K w rozwiązywaniu wyzwań związanych z K

Uwaga:

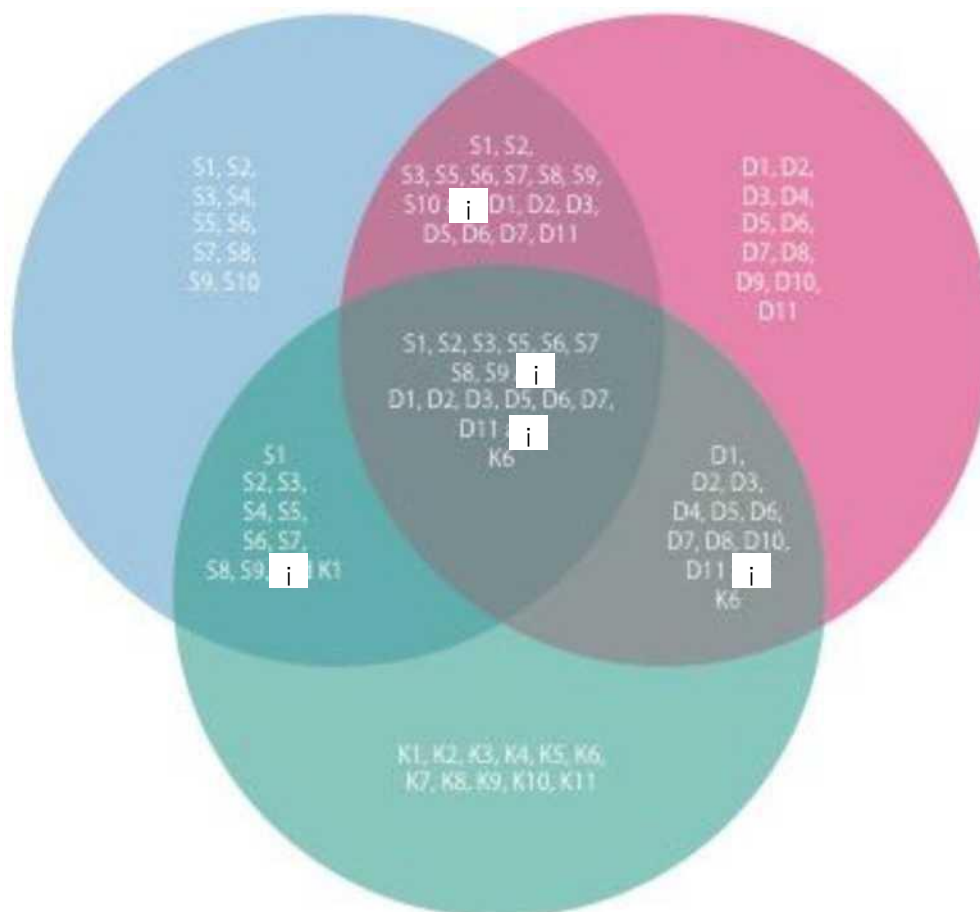
- Skuteczność oceniana jest standardowym sposobem, poprzez monitoring wskaźników wpływu (w jaki sposób zalecenia w zakresie S wpływają na wyzwania w ramach S, SŃS itp.).
- Synergia pomiędzy S (w zaleceniach) a D (w wyzwaniach) uzyskiwana jest jako średnia ocenianych skutków: $(DS + SD)/2$.
- Synergia pomiędzy K a D uzyskiwana jest jako średnia ocenianych skutków: $(KŃD + DŃK)/2$.
- Synergia pomiędzy S a K uzyskiwana jest jako średnia ocenianych skutków: $(SŃK + KŃS)/2$.

Tabela 2 wskazuje połączenia pomiędzy zaleceniami a wyzwaniami dla każdego komponentu strategii. Przekątna przedstawia konwencjonalny wskaźnik skuteczności polityki. Pokazuje on skuteczność każdego komponentu strategii we wdrażaniu własnych najistotniejszych zaleceń.

Skutki pośrednie bądź międzysektorowe zlokalizowane są w polach znajdujących się poza przekątną macierzy przedstawionej w Tabeli 2. Poprzez połączenie międzysektorowych wpływów biegnących po przekątnej na diagramie poniżej z symetrycznie rozmieszczonymi międzysektorowymi wpływami biegnącymi po przekątnej powyżej (np. DŃS i SŃD) można dokonać oceny synergii pomiędzy dwoma komponentami strategii oraz sposobu, w jaki dwa komponenty wzajemnie się wspierają bądź ograniczają przez wdrażanie własnych zaleceń.

Poniższy diagram Venna obrazuje, w jaki sposób trzy komponenty polityki w zakresie dziedzictwa zostają zintegrowane poprzez bezpośrednie (po przekątnej, nienakładające się na siebie) oraz pośrednie (nie po przekątnej, nakładające się na siebie) powiązania pomiędzy zaleceniami a wyzwaniem uwzględnionymi w strategii.

Rysunek 1: Diagram Venna dla Europejskiej strategii na rzecz dziedzictwa kulturowego na XXI wiek

Źródło: Tabela 2.

Polityka w zakresie dziedzictwa (a także środki, a nawet projekty związane z dziedzictwem) zyska na spójności, gdy wewnętrzny obszar przecinających się komponentów ulegnie zwiększeniu dzięki wdrażaniu zaleceń. Konkretna polityka, środek bądź projekt okazują się być bardziej zintegrowane, gdy spójność pomiędzy powiązaniami zwiększa się równolegle do rosnącej skuteczności we wszystkich trzech komponentach.

ZAŁĄCZNIK B

LISTA PRZYKŁADÓW WG ZALECEŃ

1. KOMPONENT SPOŁECZNY

Komponent społeczny (S) skupia się na relacjach pomiędzy dziedzictwem a społeczeństwem, obywatelstwem, przekazywaniem i promowaniem wartości demokratycznych poprzez partycypacyjne sprawowanie rządów, a także dobrymi rządami opartymi na zarządzaniu partycypacyjnym.

Komponent społeczny

Promocja partycypacji społecznej i dobrych rządów

Wyzwania

- S1. Życie w pokoju
- S2. Poprawa jakości życia
- S3. Przyczynianie się do poprawy zdrowia i dobrobytu ludzi
- S4. Zachowywanie pamięci zbiorowej
- S5. Ustanowienie dobrych rządów
- S6. Promowanie zarządzania partycypacyjnego
- S7. Optymalizowanie wdrażania konwencji
- S8. Promowanie inkluzyjnego podejścia do dziedzictwa

Zalecenia

Zalecenie S1

Promowanie zaangażowania obywateli oraz władz lokalnych w wykorzystywanie dziedzictwa

Przykłady działań

- Dziedzictwo jako środek emancypacji dla osób z niepełnosprawnością umysłową lub wieloma rodzajami niepełnosprawności – HEREIN (Holandia)
www.ipsedebruggen.nl/news/article/58/opening-de-haven-nigrum-pullum-zwammerdam
www.romeinselimes.nl/nl/op-pad/fort-nigrum-pullum-zwammerdam
<https://erfgoedstem.nl/opening-bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum/>
www.monumentaal.com/bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum-open
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania

- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Ochrona lokalnego dziedzictwa przez gminy – HEREIN (Słowacja)
- Podejścia partycypacyjne opracowane we współpracy ze szkołami i gminami przez organizację non profit Qualite-Village-Wallonie (Belgia, Walonia)
www.qvw.be/
- „SOS Patrimoine”: broszury tematyczne tworzone przez Walońską Fundację Wiejską, przydatne dla wszystkich obywateli zaangażowanych w ochronę elementów dziedzictwa (Belgia, Walonia)
www.frw.be
- Dotacja na renowację „dziedzictwa o małej skali” – HEREIN (Belgia, Region Stołeczny Brukseli)
<http://patrimoine.brussels/liens/campagnes-programmes/petit-patrimoine-brochure-2015>
- Projekt pilotażowy w zakresie rozwoju lokalnego wiosek winiarskich w Limassol (Cypr)
www.agrotourism.com.cy/discover-wine-route-4-wine-villages-limassol,60,en
- Saarlandischer Verein für Denkmalschutz e.V. (Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Zabytków Historycznych Saary) (Niemcy)
www.denkmalschutz-saarland.de

Zalecenie S2 Zwiększanie dostępności dziedzictwa

Przykłady działań

- Działania podejmowane podczas Europejskich Dni Dziedzictwa
<http://pjp-eu.coe.int/en/web/ehd-jep/home>
- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania
- Dziedzictwo jako środek emancypacji dla osób z niepełnosprawnością umysłową lub wieloma rodzajami niepełnosprawności – HEREIN (Holandia)
www.ipsedebruggen.nl/news/article/58/opening-de-haven-nigrum-pullum-zwammerdam
www.romeinselimes.nl/nl/op-pad/fort-nigrum-pullum-zwammerdam
<https://erfgoedstem.nl/opening-bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum/>
www.monumentaal.com/bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum-open

- Deutsches Nationalkomitee für Denkmalschutz (Niemiecki Komitet Narodowy ds. Ochrony Zabytków) (Niemcy)
<http://www.dnk.de/>

Zalecenie S3

Wykorzystywanie dziedzictwa do obrony oraz przekazywania podstawowych wartości Europy i społeczeństwa europejskiego

Przykłady działań

- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Akademia Liszta, wyróżniona Nagrodą Europa Nostra oraz Znakiem Dziedzictwa Europejskiego (2016) za jej wkład w kulturę i dziedzictwo Europy (Węgry)
- Dziedzictwo jako środek emancypacji dla osób z niepełnosprawnością umysłową lub wieloma rodzajami niepełnosprawności – HEREIN (Holandia)
www.ipsedebruggen.nl/news/article/58/opening-de-haven-nigrum-pullum-zwammerdam
www.romeinselimes.nl/nl/op-pad/fort-nigrum-pullum-zwammerdam
<https://erfgoedstem.nl/opening-bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum/>
www.monumentaal.com/bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum-open
- [Verein](http://www.kulturraumgr.eu/de) Kulturraum GroRegion (Stowarzyszenie transgranicznego regionu kulturalnego w Belgii, Francji, Niemczech i Luksemburgu) (Niemcy)
<http://www.kulturraumgr.eu/de>

Zalecenie S4

Promowanie dziedzictwa jako wspólnego forum oraz sposobu na popularyzowanie dialogu międzykulturowego, pokoju i tolerancji

Przykłady działań

- Sprawozdanie na temat roli publicznych instytucji kultury i sztuki w promocji różnorodności kulturowej oraz dialogu międzykulturowego
http://ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf
- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania
- Brera: un'altra storia. Percorsi interculturali nel museo (Brera: inna historia. Szlaki międzykulturowe w muzeum) (Włochy)
<http://valorizzazione.beniculturali.it/it/notizie/259-brera-unaltra-storia-percorsi-interculturali-nel-museo.html>

- Dziedzictwo jako środek wyzwolenia dla osób z niepełnosprawnością umysłową lub wieloma rodzajami niepełnosprawności – HEREIN (Holandia)
www.ipsedebruggen.nl/news/article/58/opening-de-haven-nigrum-pullum-zwammerdam
www.romeinselimes.nl/nl/op-pad/fort-nigrum-pullum-zwammerdam
<https://erfgoedstem.nl/opening-bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum/>
www.monumentaal.com/bezoekerscentrum-haven-nigrum-pullum-open
- Plan urbanistyczny dla Nikozji – Nicosia Master Plan (Cypr)
www.moi.gov.cy/moi/urbanguard/urbanguard.nsf/dmltph en/dmltph en?OpenDocument
- Dzień Otwartego Zabytku (Niemcy)
<http://www.tag-des-offenen-denkmals.de/>

Zalecenie S5

Promowanie oraz ocena praktyk i procedur związanych z partycypacją obywatelską

Przykłady działań

- Towarzystwo Przyjaciół Zabytków Dubrownika (Chorwacja)
<http://citywallsdubrovnik.hr/drustvo/?lang=en>
- Stowarzyszenie „4 grada Dragodid”: działalność stowarzyszenia skoncentrowana jest na architekturze ludowej, w szczególności na technikach budowania z suchego kamienia oraz innych rodzajach budowli i materiałów na wiejskich obszarach krasowych (Chorwacja)
www.dragodid.org/category/eng/
- Motel Trogir: stowarzyszenie na rzecz ochrony architektury powojennej (Chorwacja)
<http://moteltrogir.tumblr.com>
- „Zaadoptuj zabytek” – inicjatywa mająca na celu promowanie dbania o wspólne dziedzictwo, wdrożona w kilku krajach w Europie; stanowi kreatywny sposób angażowania lokalnych mieszkańców w aktywną ochronę dziedzictwa kulturowego (Muzeum Pirkkanmaa) (Finlandia)
<http://adoptoimonumentti.fi/europa-nostra-award-2016/?lang=en>
https://issuu.com/vapriikki/docs/am_esite_en_n_0815
<https://issuu.com/vapriikki/docs/adopt-a-monument>
- „Living Heritage Wiki”, platforma internetowa wykorzystująca otwartą, opartą na współpracy formułę Wiki, umożliwiającą każdemu proponowanie i opisywanie wpisów w narodowym katalogu niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w związku z wdrażaniem konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturalnego (Finlandia)
www.aineetonkulttuuriperinto.fi/en/implementation
<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/>
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>

www.facebook.com/csicsoiplebania

- Komisja ds. planowania urbanistycznego i regionalnego/przestrzennego – HEREIN (Belgia, Region Stołeczny Brukseli)
<https://urbanisme.irisnet.be/les-commissions-de-concertation>

Zalecenie S6

Stworzenie odpowiednich ram umożliwiających władzom i społecznościom lokalnym podejmowanie działań na rzecz dziedzictwa kulturowego

Przykłady działań

- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania
- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Walońska Fundacja Wiejska: partycypacyjny proces rozwoju obszarów wiejskich, uwzględniający ochronę dziedzictwa w ramach podejścia zorientowanego na udział obywateli (Belgia) (www.frw.be)
- „InterKultur. Migration als Einflussfaktor auf Kunst und Kultur” (Barometr międzykulturowy: migracja jako czynnik wpływający na sztukę i kulturę) (Niemcy)
http://www.mwk.niedersachsen.de/themen/kultur/kulturentwicklungskonzept_nied_ersachsen_kek/kekprozess/der-kek-prozess-bezieht-die-akteure-aktiv-ein-118561.html
- Działające w ramach wolontariatu „osoby zaufania” dla pomników/obiektów dziedzictwa, Szlezwik-Holsztyn (Ehrenamtliche Vertrauensleute für Kulturdenkmale, § 6 DSchG) (Niemcy)
<https://www.schleswig-holstein.de/DE/Fachinhalte/D/denkmalschutz/downloads/Denkmalschutzgesetz.pdf?blob=publicationFile&v=5>

Zalecenie S7

Opracowywanie i promowanie partycypacyjnych programów identyfikacji dziedzictwa kulturowego

Przykłady działań

- Działania podejmowane w ramach projektów Interreg Europe (UE) przyjmujących opisywane podejście do dziedzictwa, np. „Trans-Formation du patrimoine” (Interreg IV):
<http://muap.be/projets/le-projet-trans-formation-du-patrimoine-interreg-iv>
- Inicjatywa społeczności Splitu w sprawie ochrony obszaru mieszkalnego Split 3 (Chorwacja)

- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania
- Ochrona lokalnego dziedzictwa przez gminy – HEREIN (Słowacja)

Zalecenie S8

Promowanie inicjatyw władz i społeczności lokalnych na rzecz odnowy dziedzictwa

Przykłady działań

- Dostępność jako środek przejmowania odpowiedzialności za muzeum zamkowe przez mieszkańców Nantes, Nantes (Francja)
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749-1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania
- Uczestnictwo lokalnych mieszkańców w renowacji dziedzictwa o małej skali, z inicjatywy organizacji Qualite-Village-Wallonie (Belgia)
www.qvw.be/
- Stowarzyszenie „Petites cites de caractere de France”
www.petitescitesdecaractere.com/fr/lassociation-petites-cites-de-caractere-de-france

Zalecenie S9

Wspieranie międzypokoleniowych oraz międzykulturowych projektów promujących dziedzictwo

Przykłady działań

- Program rozwoju lokalnego wyspy Cres – HEREIN (Chorwacja)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/SEE/LDPP/Croatia_en.asp
- Warsztaty praktyczne sprzyjające rozwojowi dzieci, oparte na ćwiczeniu różnych umiejętności i wymianie międzypokoleniowej (Francja)
www.loutilenmain.fr/
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749-1

www.facebook.com/csicsoiplebania

- Programy szkoleniowe dla dzieci i dorosłych w ośrodku szkoleniowym uczącym tradycyjnych rzemiosł w byłym Opactwie la Paix-Dieu (Belgia, Walonia)
www.institutdupatrimoine.be/index.php/missions/metiers-du-patrimoine
- Program muzyczny „Wir machen die Musik” (Tworzymy muzykę), Dolna Saksonia (Niemcy)
<http://www.wirmachendiemusik.de/>

Zalecenie S10

Ułatwianie oraz promowanie powoływania partnerstw (publicznych oraz prywatnych) związanych z projektami mającymi na celu promowanie oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego

Przykłady działań

- Fondation du patrimoine (Fundacja na rzecz Dziedzictwa) (Francja)
www.fondation-patrimoine.org
- Fundacja „Total” (Francja)
www.fondation.total.com/missions/faire-rayonner-les-cultures-et-le-patrimoine
- Wskaźniki gospodarczego i społecznego wpływu dziedzictwa kulturowego – HEREIN (Węgry)
www.forsterkozpont.hu/nemzetkozi-feladatok/nemzetkozi-projektjeink/749#1
<http://balatoncsicso.reblog.hu/>
www.facebook.com/csicsoiplebania
- Palazzo Madama: zakup w ramach partnerstwa z miastem Turyn (Włochy)
www.palazzomadamatorino.it/it/blog/ottobre-2013/crowdfunding-and-more-summary
- Fundusz Loteryjny (Wielka Brytania)
www.biglotteryfund.org.uk/
- Fondation Roi Baudouin (Fundacja Króla Baldwina) (Belgia)
www.kbs-frb.be/
- Punkt Finansowania Kultury (Niemcy)
<http://www.kulturfoerderpunkt-berlin.de/start/>

2. KOMPONENT „ROZWÓJ TERYTORIALNY I GOSPODARCZY”

Komponent „rozwój terytorialny i gospodarczy” (D) skupia się na relacjach pomiędzy dziedzictwem kulturowym a gospodarką przestrzenną, czynnikami ekonomicznymi oraz lokalną i regionalną administracją, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Wyzwania

- D1. Budowanie bardziej inkluzyjnego i spójnego społeczeństwa
- D2. Zwiększanie dobrobytu Europy poprzez wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego
- D3. Zapewnianie wysokiej jakości życia Europejczyków w zgodzie z ich środowiskiem kulturowym i naturalnym
- D4. Wdrażanie zasady zintegrowanego podejścia do ochrony dziedzictwa kulturowego
- D5. Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych jako czynnika zrównoważonego rozwoju
- D6. Rozwijanie kompetencji służb publicznych na rzecz lepszego wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w dziedzinie zrównoważonego rozwoju
- D7. Utrzymywanie oraz rozwijanie umiejętności służb publicznych w zakresie zajmowania się sprawami związanymi z dziedzictwem
- D8. Zwiększanie użytkowania i ponownego wykorzystywania dziedzictwa

Zalecenia

Zalecenie D1

Promowanie dziedzictwa kulturowego jako zasobu i ułatwianie inwestycji finansowych

Przykład działania

- „Dziedzictwo kulturowe ważne dla Europy”, sprawozdanie za rok 2015
www.theheritagealliance.org.uk/cultural-heritage-counts-for-europe/
- Publiczna Współpraca Kulturalna (EPCC), Pont du Gard, obiekt UNESCO (Francja)
www.pontdugard.fr/fr/la-gestion-du-site-confiee-un-epcc
- Art Bonus: system podatkowy korzystny dla osób wspierających kulturę za pośrednictwem darowizn (Włochy)
<http://artbonus.gov.it/>
- Narodowy Fundusz Renowacyjny, Holandia
www.restauratiefonds.nl

- Mechanizm zachęt finansowych dla budowli wpisanych na listę zabytków historycznych (Cypr)
<http://moi.gov.cy/tph>

Zalecenie D2
Wspieranie i promowanie sektora dziedzictwa jako środka tworzenia miejsc pracy oraz możliwości biznesowych

Przykład działania

- Alliance Patrimoine-Emploi (Sojusz na rzecz zatrudnienia związanego z dziedzictwem), rząd waloński (Belgia, Walonia)

Zalecenie D3
Promowanie umiejętności związanych z dziedzictwem oraz promowanie profesjonalistów działających w obszarze dziedzictwa

Przykład działania

- Europejskie Dni Rzemiosła Artystycznego
www.journeesdesmetiersdart.fr/en-europe
- Odwiedzanie miejsc prowadzenia prac renowacyjnych: Notre-Dame la Grande de Poitiers, Wersal, Katedra w Tournai itp.
- Targi Denkmal w Lipsku (Niemcy)
- Moj kazun – La mia casa, działania związane z dziedzictwem podejmowane w Vodnjan, skupiające się na zachowaniu małych budowli polowych z suchego kamienia, charakterystycznych dla Istrii (Chorwacja)
www.istria-culture.com/en/the-kazun-park-i174
- International Heritage Show (SIPC), Luwr, Paryż (Francja)
www.patrimoineculturel.com/
- Tydzień „Młodość i dziedzictwo”, przedłużenie Europejskich Dni Dziedzictwa, w którym uczestniczą rzemieślnicy; Building Heroes (Bohaterowie budowniczcy), działania edukacyjne w la Paix-Dieu, warsztaty z rzemieślnikami (Belgia, Walonia)
- Targi Denkmal w Lipsku (Niemcy)
<http://www.denkmal-leipzig.de/>
- Nagroda Dziedzictwa Kulturowego, Wolne Hanzeatyczne Miasto Brema (Niemcy)
<http://www.denkmalpflege.bremen.de/sixcms/detail.php?gsid=bremen160.c.2415.de>

Zalecenie D4
Prowadzenie badań nad wpływem dziedzictwa na potrzeby projektów rewaloryzacyjnych, planowania przestrzennego, budowlanych oraz infrastrukturalnych

Przykład działania

- Wytyczne operacyjne UNESCO dot. realizacji Konwencji światowego dziedzictwa dotyczące skutecznych systemów zarządzania (II.F) stanowią, że ocena wpływu proponowanych interwencji jest niezbędna w przypadku każdego obiektu światowego dziedzictwa i może zostać dostosowana w celu rozszerzenia jej na inne kategorie dziedzictwa.

Zalecenie D5

Zachęcanie do ponownego wykorzystywania dziedzictwa oraz wykorzystywania tradycyjnej wiedzy i tradycyjnych praktyk

Przykład działania

- Centrum Fraunhofera ds. Efektywności Energetycznej w Budowlach Historycznych (Alte Schafflerei at Kloster Benediktbeuern) (Niemcy)
www.denkmalpflege.fraunhofer.de/
- Renowacja dziedzictwa kulturowego z pomocą bezrobotnych – HEREIN (Słowacja)
[www.academia.edu/21653581/Strategic Heritage Conservation Practices Inclusion of the Unemployed in Saving Cultural Heritage in Slovakia](http://www.academia.edu/21653581/Strategic_Heritage_Conservation_Practices_Inclusion_of_the_Unemployed_in_Saving_Cultural_Heritage_in_Slovakia)

Zalecenie D6

Zapewnianie, by dziedzictwo było brane pod uwagę w politykach rozwoju, planowania przestrzennego, środowiskowych oraz energetycznych

Przykład działania

- Dotacja na renowację „dziedzictwa o małej skali” – HEREIN (Belgia, Region Stołeczny Brukseli)
<http://patrimoine.brussels/liens/campagnes-programmes/petit-patrimoine-brochure-2015>
- Waloński kodeks planowania przestrzennego i dziedzictwa (art. 209/1 CWATUP) (Belgia, Walonia)
- Trzecie sprawozdanie w sprawie branży kreatywnej, Berlin (Niemcy)
<http://www.berlin.de/sen/kultur/en/cultural-policy/creative-economy/>

Zalecenie D7

Uwzględnianie dziedzictwa w politykach zrównoważonego rozwoju turystyki

Przykład działania

- Szlaki kulturowe Rady Europy
www.culture-routes.net/
- Strategia zrównoważonej turystyki dla Suomenlinny, wpisanej na listę światowego dziedzictwa (Finlandia)
[http://frantic.s3.amazonaws.com/suomenlinna/2015/06/Sustainable Tourism Strategy 062015 final 0.pdf](http://frantic.s3.amazonaws.com/suomenlinna/2015/06/Sustainable_Tourism_Strategy_062015_final_0.pdf)

- Paradory (*paradores*) w Hiszpanii (Hiszpania)
www.parador.es/en
- La Voie verte (Zielona Droga) w południowym Ardèche: odkrywanie dziedzictwa w sposób zrównoważony (Francja)
www.cc-gorgesardeche.fr/spip.php?rubrique33
- Sieć „Grands sites de France” (Francja)
www.grandsitedefrance.com/
- Dotacja na renowację „dziedzictwa o małej skali” – HEREIN (Belgia, Region Stołeczny Brukseli)
<http://patrimoine.brussels/liens/campagnes-programmes/petit-patrimoine-brochure-2015>
- Program dotacji dla agroturystyki (Cypr)
www.rural-tourism.tph.moi.gov.cy
- Stowarzyszenie „Petites cites de caractere de France”
www.petitescitesdecaractere.com/fr/lassociation-petites-cites-de-caractere-de-france
- Podręcznik turystyki kulturalnej, Brandenburgia (Niemcy)
<http://www.mwfk.brandenburg.de/media/fast/4055/LeitfadenKulturtourismus.15995197.pdf>

Zalecenie D8

Ochrona, przywracanie i wzmacnianie dziedzictwa przy zwiększonym wykorzystaniu nowych technologii

Przykład działania

- Wykorzystywanie technologii GIS (system informacji geograficznej) do mapowania nieruchomości składników dziedzictwa kulturowego (spisy dziedzictwa kulturowego w Szwajcarii i Walonii)
- Modelowanie 3D wspierające plany i badania poprzedzające renowację zabytków historycznych; np. renowacja Katedry Santa María de Vitoria, Vitoria-Gasteiz (Hiszpania)
www.catedralvitoria.eus/ingles/restauracion_introduccion.php
- Modelowanie i drukowanie 3D
<http://ofti.org/la-modelisation-3d-en-archeologie-et-patrimoin/>
- Wizyta w Opactwie Jumieges w technologii rzeczywistości rozszerzonej (Francja)
www.abbayedejumieges.fr/remontez-le-tem ps.htm I
- Digitalizacja zasobów instytucji archiwalnych – HEREIN (Słowacja)
www.slovakiana.sk
www.opis.culture.gov.sk/uvod
- Badania stanowiska archeologicznego z wykorzystaniem technologii LiDAR (np. Stonehenge, Wielka Brytania)
www.wessexarch.co.uk/stonehenge/explore-stonehenge-landscape-lidar-survey

Zalecenie D9

Wykorzystywanie innowacyjnych technik do celów publicznej prezentacji dziedzictwa kulturowego z jednoczesnym zachowaniem jego integralności

Przykład działania

- Tworzenie replik jaskini (Chauvet, Lascaux, Altamira) (Francja)
- Chauvet: <http://en.cavernedupontdarc.fr/>
- Lascaux: www.lascaux.culture.fr/
- Altamira: <http://en.museodealtamira.mcu.es/Prehistoria y Arte/la cueva.html>
- „Dziedzictwo na rolkach”, wizyta „ze specjalnymi atrakcjami” (Belgia, Region Stołeczny Brukseli)
www.reseau-idee.be/adresses-utiles/fiche.php?org_id=1233
- Bavarikon: Bawarski portal poświęcony sztuce, kulturze i studiom regionalnym, a także koncepcjom cyfryzacji związanym z przekazywaniem analogowych składników dziedzictwa kulturowego innym krajom związkowym Niemiec (Niemcy)
www.bavarikon.de/
- Baza danych zabytków (historycznych) Urzędu do spraw Ochrony Zabytków Wolnego Hanzetyckiego Miasta Brema (Datenbank des Bremer Landesamtes für Denkmalpflege zu Baudenkmalern) (Niemcy)
<http://www.denkmalpflege.bremen.de/sixcms/detail.php?gsid=bremen160.c.4297.de>

Zalecenie D10

Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego jako elementu wyróżniającego dany region oraz zwiększającego jego atrakcyjność i rozpoznawalność

Przykład działania

- Czołowe projekty: Lokalne grupy działania (LAG) (Europa)
http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/index_fr.htm
- Biznesowe Centrum Dziedzictwa skupiające się na ceramice i sztukach pokrewnych, Limoges (Francja) www.museebal.fr/fr/restructuration-musee
- Miasta i Krainy Sztuki i Historii (Francja)
www.vpah.culture.fr/
- Regionalne rezerваты przyrody (Francja)
www.parcs-naturels-regionaux.fr/
- Koncepcja kulturalna rządu Turynгии (Niemcy)
<http://thueringen.de/imperia/md/content/tmbwk/kulturportal/kulturkonzept-thueringen.pdf>

Zalecenie D11

Opracowywanie nowych modeli zarządzania w celu zapewniania dziedzictwu udziału w korzyściach ekonomicznych, które generuje

Przykład działania

- Digitalizacja zasobów instytucji archiwalnych – HEREIN (Słowacja)
www.slovakiana.sk
www.opis.culture.gov.sk/uvod

3. KOMPONENT „WIEDZA I EDUKACJA”

Komponent „wiedza i edukacja” (K) skupia się na relacjach pomiędzy dziedzictwem a wspólną wiedzą i obejmuje podnoszenie świadomości oraz prowadzenie badań i szkoleń.

Wyzwania

- K1. Pomoc w budowaniu społeczeństwa dzielącego się wiedzą
- K2. Identyfikowanie, zachowywanie, przekazywanie i udostępnianie wiedzy i umiejętności związanych z dziedzictwem
- K3. Zwiększanie świadomości na temat wartości reprezentowanych przez dziedzictwo
- K4. Zapewnianie osobom związanym z dziedzictwem możliwości uczenia się przez całe życie
- K5. Zapewnianie wysokiego poziomu technicznego wszystkich zawodów i rzemiosł związanych z dziedzictwem
- K6. Wspieranie, zacieśnianie i promowanie współpracy międzyrządowej
- K7. Zachęcanie do badań nad dziedzictwem
- K8. Wzbudzanie u młodych ludzi zaangażowania na rzecz dziedzictwa

Zalecenia

Zalecenie K1

Skuteczniejsze uwzględnianie edukacji w zakresie dziedzictwa w szkolnych programach nauczania

Przykłady działań

- Adopcja zabytków (Europa)
www.heritagecouncil.ie/archaeology/our-initiatives/adopt-a-monument-ireland/
- Nagroda Europa Nostra, kategoria: Edukacja, szkolenia i zwiększanie poziomu świadomości www.europanostrabelgium.be/fr/
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en

- „Szkoly w dworach” – HEREIN (Estonia)
<http://koolielu.ee/waramu/view/1-7da1a016-1e4e-4ea9-921a-705ce97f40c4>
- Materiały edukacyjne dla nauczycieli, poświęcone lokalnemu dziedzictwu kulturowemu – HEREIN (Estonia) www.eays.edu.ee/aja/index.php/ajalooopetus/ajalugu/126-eesti-kulturiloo-oppematejal-eaus-2013
- Dostęp do archiwów, bibliotek i muzeów w ramach jednej wyszukiwarki (Finlandia)
www.finna.fi/?lng=en-gb
- Pakiety edukacyjne i zajęcia związane z dziedzictwem, oferowane przez Walońską Fundację Wiejską (Belgia)
www.frw.be
- Działalność edukacyjna Ośrodków Rozwoju Urbanistycznego w Walonii (Belgia)
www.murla.be
- Szkolny program „Denkmal Aktiv – Kulturerbe macht Schule” fundacji Deutsche Stiftung Denkmalschutz (Niemiecka Fundacja Ochrony Zabytków)
- Deutschen Stiftung Denkmalschutz „Denkmal aktiv – Kulturerbe macht Schule” (Niemcy)
<http://denkmal-aktiv.de/>

Zalecenie K2

Wdrażanie środków, które mają zachęcać młodych ludzi do interesowania się dziedzictwem kulturowym

Przykłady działań

- Konkurs fotograficzny EPIM
www.nike-kultur.ch/fr/concours-photographique-pour-les-jeunes/
- Noce zabytków/muzeów
www.monument-tracker.com/nuit-europeenne-musees/
- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en
- „Szkoly w dworach” – HEREIN (Estonia)
<http://koolielu.ee/waramu/view/1-7da1a016-1e4e-4ea9-921a-705ce97f40c4>
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- Konkurs dla dzieci i młodzieży „Twórcy Dziedzictwa Kulturowego”, organizowany w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa (Finlandia)
www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Cultural-Heritage-Makers2015-Instructions.pdf
<http://europeanheritagedays.com/Event/a3a5d/Cultural-Heritagemakers-LANevent-for-the-Finnish-Youth.html>

- „Paszport kulturowo-sportowy” dla osób w wieku 15–30 lat: książeczka na 9 wejść do obiektów w regionie Kraje Loary (Francja)
www.pack15-30.fr/?id=18
- Czeki kulturalne – HEREIN (Słowacja)
www.kulturnepoukazy.sk/kp16/
- Program telewizyjny Het Klokhuis na temat światowego dziedzictwa UNESCO (Holandia)
www.hetklokhuis.nl/

Zalecenie K3

Zachęcanie do kreatywności w celu przyciągnięcia uwagi odbiorców

Przykłady działań

- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en
- „Szkoly w dworach” – HEREIN (Estonia)
<http://koolielu.ee/waramu/view/1-7da1a016-1e4e-4ea9-921a-705ce97f40c4>
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- „La nuit des pecheries” stowarzyszenia „Territoires imaginaires” na wybrzeżu Atlantyku (Francja)
<http://territoires-imaginaires.fr/>
- Anatomia Wysp, Vis (Chorwacja)
www.anatomija-otoka.com/
- Festiwal Xarkis (Cypr)
www.xarkis.org
- „Zaadoptuj zabytek” (Europa), wiele obiektów, na przykład:
www.archaeologyscotland.org.uk/our-projects/adopt-monument

Zalecenie K4

Zapewnianie optymalnych szkoleń dla nieprofesjonalistów oraz profesjonalistów z innych sektorów powiązanych z dziedzictwem kulturowym

Przykłady działań

- Szkolenie dla przewodników, organizowane przez sieć Europejskiej Karty Opactw i Obiektów Cysterskich (Europa),
www.cister.net/?lang=en

- Inicjatywa „Europe Tour”, wspierająca obszary wiejskie w rozwijaniu swojego potencjału w dziedzinie turystyki kulturowej (mająca na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych stron zainteresowanych w obszarach kulturowych turystyki wiejskiej) (Europa)
www.europetour.tips/
- Temat dnia, analiza wiosek itp., działalność Rad Architektury, Planowania Urbanistycznego i Środowiska (CAUE) (Francja)
www.fncaue.com/
- Moduł szkoleniowy na temat agroturystyki oraz roli dziedzictwa w usługach noclegowych na obszarach wiejskich
www.forum-synergies.eu/bdf/motcle-dossier-14_fr.html
- Szkolenie z renowacji dla rzemieślników (Ausbildung von Handwerkern zu „Restauratoren im Handwerk”) (Niemcy)
www.restaurator-im-Handwerk.de

Zalecenie K5
Różnicowanie systemów szkoleniowych dla profesjonalistów z obszaru dziedzictwa kulturowego

Przykłady działań

- „Erasmus dla uczniów przyuczających się do zawodu”, eksperyment przeprowadzony przez 11 spółek francuskich i niemieckich, 2016
www.agence-erasmus.fr/projet/39/l-erasmus-des-apprentis-le-projet-euroapprentissage
- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- Dzień informacji i szkoleń na temat planu digitalizacji Ministerstwa Kultury (Francja)
www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Patrimoine-ethnologique/Soutiens-a-la-recherche/Plan-de-numerisation
- „Podróż po Europie w 22 dni”, program mobilności dla przygotowujących się do zawodu uczniów w wieku 18–25 lat, region Poitou-Charentes (Francja)
www.alternance-en-region.com/articles/tour-deurope-des-apprentis-en-22-jours-520.html
- Studia podyplomowe „Akademia Dziedzictwa”, utworzone w 2001 r. przez Międzynarodowe Centrum Kultury oraz Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
<http://mck.krakow.pl/a-post-graduate-studies>
- Instytucja szkoleniowa, Propstei Johannisberg, Fulda (Niemcy)
www.propstei-Johannesburg.de
- Akademia Niemieckiej Fundacji Ochrony Zabytków (Deutsche Stiftung Denkmalschutz)

(Niemcy)

www.denkmalakademie.de**Zalecenie K6****Tworzenie banków wiedzy na temat lokalnych i tradycyjnych materiałów, technik i umiejętności****Przykłady działań**

- Szkolenia z tynkowania wapnem dla murarzy (stowarzyszenie Maisons Paysannes de France); Ośrodek szkoleniowy uczący tradycyjnych rzemiosł w byłym Opactwie la Paix-Dieu, Amay (Belgia)
www.institutdupatrimoine.be/index.php/missions/metiers-du-patrimoine
- Instytut Sztuki i Rzemiosła (Francja)
www.institut-metiersdart.org/
- Narodowe Centrum Sztuki i Rzemiosła (CNAM), Paryż (Francja)
<http://the.cnam.eu/>
- Dynamiczne Centrum Umiejętności Technicznych: baza danych, narzędzia audiowizualne i edukacyjne, ośrodek szkolenia dorosłych Ventoux, region Prowansja-Alpy-Lazurowe Wybrzeże (Francja)
www.upventoux.org/conservatoire-dynamique-gestes-techniques/
- Biblioteka materiałów w Narodowej Szkole Architektury w Paryżu, Val-de-Seine (Francja)
www.paris-belleville.archi.fr/materiauthèque_180
- Zestaw eksploracyjny: Materiały i budowlę w Sekwanie-Saint-Denis (Francja)
www.seine-saint-denis.fr/Dispositifs-educatifs-patrimoniaux.html
- Elektroniczna encyklopedia tradycyjnej kultury popularnej – HEREIN (Słowacja)
www.ludovakultura.sk/index.php?id=11
- Biblioteka materiałów ośrodka szkoleniowego uczącego tradycyjnych rzemiosł w byłym Opactwie la Paix-Dieu, Amay (Belgia, Walonia)
www.institutdupatrimoine.be/index.php/missions/metiers-du-patrimoine

Zalecenie K7**Zapewnianie przekazywania wiedzy i umiejętności związanych z dziedzictwem kulturowym****Przykłady działań**

- Konkursy garncarskie, wystawy, nabywanie zwycięskich prac przez muzeum w Raeren (niemieckojęzyczny region Belgii), http://toepfereimuseum.org/en_EN/museum
- Centrum Rzemiosła Tradycyjnego w żupani licko-seńskiej (Chorwacja)

- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en
- Szkoła koronkarstwa, Puy-en Velay (Francja),
www.ladentelledupuy.com/
- Szkolenie dla osób powracających na rynek pracy: kopiowanie zabytkowych artefaktów z brązu i tworzenie przedmiotów w muzeum w Saint-Denis (Francja)
www.musee-saint-denis.fr
- Pro Monumenta: zapobieganie poprzez konserwację – HEREIN (Słowacja)
www.promonumenta.sk/ www.pamiatky.sk/sk/page/pro-monumenta
- Szkoła rzemiosła: Ośrodek Tworzenia Sztuki Ludowej – HEREIN (Słowacja)
www.uluv.sk/sk; craft@uluv.sk
- Ośrodki szkoleniowe uczące rzemiosł stanowiących dziedzictwo (sieć Rady Europy):
- Zentrum für Restaurierung und Denkmalpflege, Herrstein (Niemcy)
<http://hwk-koblenz.de/index.php?id=75>
- Ośrodek szkoleniowy uczący tradycyjnych rzemiosł w byłym Opactwie la Paix-Dieu, Amay (Belgia, Walonia)
www.institutdupatrimoine.be/index.php/missions/metiers-du-patrimoine
- Centro Albayzin, Escuela Andaluza de Restauracion (Hiszpania)
www.crnartesia.com/index.php/relaciones-institucionales/132-convenios/193-asociacion-granadina-de-artesanos
- Szkoła Awiniońska (Francja)
www.ecole-avignon.com/
- REMPART (Francja)
www.rem-part.com/
- Międzynarodowy Ośrodek Szkoleniowy Konserwacji Dziedzictwa Architektonicznego (Rumunia)
www.heritage-training-banffycastle.org/index.php/en/
- Grupa ds. szkoleń z zakresu dziedzictwa narodowego oraz projekty z zakresu konserwacji, rewitalizacji i rozwoju społeczności w regionach North East, Cumbria i North Yorkshire (Wielka Brytania)
www.the-nhtg.org.uk/
- Ośrodek Renowacji i Konserwacji Zabytków, Herrstein (Niemcy) (Zentrum für Restaurierung und Denkmalpflege)
<http://hwk-koblenz.de/index.php?id=372>

Zalecenie K8

Zapewnianie profesjonalistom zajmującym się dziedzictwem kulturowym wpisanym do rejestrów odpowiednich kompetencji

Przykłady działań

- Fondazione Villa Fabris, Centro Europeo per i Mestieri del Patrimonio (Włochy)
www.villafabris.it/it/villa-fabris/
- Sojusz Badawczy Dziedzictwo Kulturowe (Niemcy)
www.forschungsallianz-kulturerbe.de

Zalecenie K9

Opracowywanie programów badań odzwierciedlających potrzeby sektora dziedzictwa i udostępnianie ich wyników

Przykłady działań

- Europejski projekt „Klimat dla Kultury”, mający na celu ocenę wpływu zmian klimatycznych na dziedzictwo kulturowe
www.climateforculture.eu
- JPI Cultural Heritage and Global Change
www.jpi-culturalheritage.eu/
- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- Encatc (Francja – Europa)
www.encatc.org/
- „Culture et Recherche” (Kultura i Badania) – czasopismo Ministerstwa Kultury (Francja)
www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Recherche-Enseignement-superieur-Technologie/La-recherche/La-revue-Culture-et-Recherche
- „Herito” – działalność badawcza i wydawnicza, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków (Polska)
www.herito.pl/en/icc-online-bookshop-regulations
- Europejskie Dziedzictwo Kulturowe – Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą (Niemcy)
www.denkmalpflege-viadrina.de

Zalecenie K10

Zachęcanie do tworzenia sieci i wspieranie ich rozwoju

Przykłady działań

- Alliance 3.3

<http://europeanheritagealliance.eu/about/>

- Europa Nostra
www.europanostra.org/
- Ośrodki Spotkań Kulturalnych
www.accr-europe.org/?lang=en
- Sieć HEREIN, platforma dialogu i wymiany, ułatwiająca np. współpracę pomiędzy ministerstwami a instytucjami odpowiedzialnymi za zarządzanie dziedzictwem europejskim
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Herein/Default_en.asp
- FEMP: Europejska Fundacja na rzecz Umiejętności Związanych z Dziedzictwem
[www.ecole-avignon.com/fr FR/Ecole-Avignon/Actualites/Presse/Federation-europeenne-pour-les-Metiers-du-Patrimoine-bati](http://www.ecole-avignon.com/fr_FR/Ecole-Avignon/Actualites/Presse/Federation-europeenne-pour-les-Metiers-du-Patrimoine-bati)
- „Dziedzictwo kulturowe ważne dla Europy” – europejski projekt badawczy prowadzony przez grupę partnerów (ENCATC, RLICC, Międzynarodowe Centrum Kultury i koordynowany przez federację Europa Nostra)
http://ec.europa.eu/culture/news/2015/0612-cultural-heritage-counts_en.htm
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>
- Europejski Szlak Dziedzictwa Przemysłowego (Niemcy)
<http://www.erih.net/>

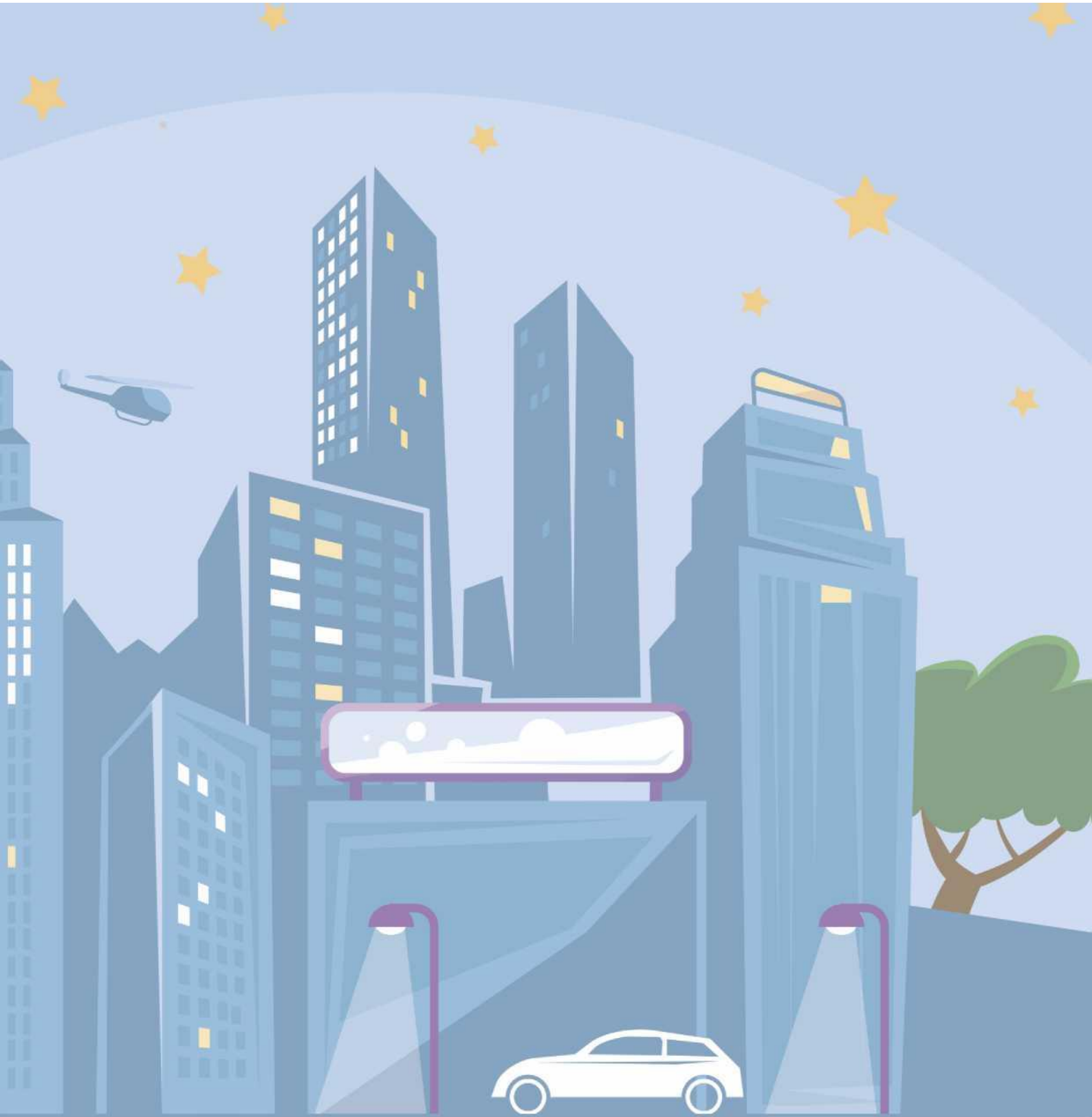
Zalecenie K11

Odkrywanie dziedzictwa jako źródła wiedzy, inspiracji i kreatywności

Przykłady działań

- Oda do wertykalności: kuglarz w opactwie, Mont-Saint-Michel (Francja)
www.mouvement.net/critiques/critiques/spiritualite-du-corps
- Agost, niewielka wioska w pobliżu Alicante: ceramika tradycyjna i współczesna z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju, w ramach badań naukowych oraz w połączeniu z muzeum monograficznym i warsztatami krajowymi oraz międzynarodowymi (Hiszpania) www.museoagost.com/cms/
- 2013 – Narodowy Rok Dziedzictwa Kulturowego – HEREIN (Estonia)
www.parandiaasta.ee/en
- „Szkoly w dworach” – HEREIN (Estonia)
<http://koolielu.ee/waramu/view/1-7da1a016-1e4e-4ea9-921a-705ce97f40c4>
- Interaktywny projekt badawczo-konserwacyjny poświęcony retabulum ołtarza głównego w Kościele św. Mikołaja, Tallin – HEREIN (Estonia)
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/en/on-view/on-view/rode-altarpiece-in-close-up/>

- Rijksmuseum Amsterdam – Rijks Studio: tworzenie własnego dzieła sztuki z wykorzystaniem materiałów Muzeum (Holandia)
www.rijksmuseum.nl/nl/rijksstudio?gclid=CLnQsLD87c0CFQaNGwodrl0FTQ

www.coe.int/strategy21

Strategy21@coe.int

